

Թուրքերի Վերջնապայմանը՝ ուրացե՛ք Ժեղասպանությունը...

Սփյուռքահայ գաղթօջախներում մեր հայրենակիցները հազիվ են սկսել այն էլ ոչ լիարժեք, զանազանել հանձնակատար բարը գործակատարից, երբ հանկարծ, այն էլ Ապրիլի 24-ին, օդում ճայթեց Զարթ Սինանյանի դարակագոմիկ հայտարարությունը Դայոց ցեղաստանության ճամաչման գործընթացի անհմատության, անարդյունավետության վերաբերյալ: ՀՀ կառավարությանը ավելի ճիշճ՝ վարչապետ Փաշինյանին կից Սփյուռքի գործերով հանձնակատարը հարկ համարեց, իր ասելով՝ «ի դաշտոն հետարրված լինելով հայ-թուրքական բանակցությունների ընթացքով», «Սփյուռքի մեր հայրենակիցների ծանոթացնել դրանց մասին»: Եվ այդ համատեսում, հենց Ծիծեռնակաբերդում News.am-ին սկած հարցազրույցում ինն սկսեց հարցեր տալ: «Ի՞նչ են շահել մենք ցեղաստանության ճամաչումից», եւ օրինակ բերելով 44-օրյա դատերազմի ընթացքում միջազգային հանրության բար լրությունը՝ կրկին հարց սկեց՝ «ճանաչումը ի՞նչ հավելյալ արժեք սկեց Դայաստանին, որը չէր լինի, եթե ճանաչումը չլիներ»: Աղա իմբիսկ դատախանելով իր հարցին՝ «դատախանատու կերպով» ասաց. «Ես (ճանաչման) արդյունները չենսա, թե ինչքանով հայ ժողվորի անվտանգությունը բարելավվեց դրանով»: Իսկ այնուհետև մասնելով սովորական խանության հարի դերի մեջ՝ Սինանյանը ճանաչումի արժեքը չափման մեջ դրեց ֆինանսական օգնության ծավալի հետ, վկայակոչելով Ս. Նահանգների դարագն, որի սկածը, իր ասելով, այժմ տասն ամդամ ավելի ինչ է, ան 1990-ականներին մեր երկրին սկածից:

Իսկ վեցովմ, կրկին վերադառնալով Յայատան-Թուրիիհա հարաբերություն-Աթերի խնդրին, Սփյուռքի գծով հանձնակատար-անձնակատարը հարկ համարեց դասեր ամ, երեկի մասնավորապես սփյուռքահայությանը, թե բուրերի «հետ չխոսելը սարսափելի վաճազալոր է մեր ազգի համար», թե «մենք անհրաժեշտություն ունենք խոսել մեր հսկայական հարեւանի հետ», թե այդ «դեռությունը անվանագային ռիսկ է Երևանացնում մեր դեռության համար», թե «Երբ մենք չենք խոսում, որը եղել է Հայուրդ տարիներին, մեր փոխարեն խոսում են այլու (դեսք է լինի՝ այլ):

Այստան սպառություն, այսովուհի մակերեսայնություն, այսակի հարմարվողականություն, խոստվածենք, անկարելի է դաշկերացնել, ավելին՝ հանդուրժել Մեկը, որը կոչված է, մեզ հաճար անբացատելի հանգամանների թերմով աշխատելու սփյուռքահայության հետ, այսինքն՝ հայության 80 տոկոսի հետ, օրենքերկով արհանարիում, առ ոչինչ է համարում 1965 թ.ից ի վեր ընդիանության հայ ժողովրդի եւ ի մասնավորի սփյուռքահայության անդուկ աշխատանքը իրենց աղքած երկրներում Յեղասպանության ճանաչման ուղղությամբ: Մեկը՝ որ փորձում է փաստուեն արժեգրկել այս 30 երկրների իշխանություններին՝ խորհրդարաններ, կառավարություններ, նախագահներ, միջազգային տարբեր կազմակերպություններին ու դատական այսաններին, որոնք ընդունել, հաստատել ու դատապարտել են Թուրքիային: Ու վերջապես մեկը, որ չի հասկանում, որ 8-10 միլիոն սփյուռքահայերի ազգային ինքնության գոյատեման թերեւես վերջին կովանն ու հասարակաց գիծը, դժբախտաբար, մնում է իրենց նախահայրենից ցեղասպանված լինելու, հայենազրկված լինելու, նյութական ու նշակութային աիրելի կորուսներ կրած լինելու հիշողությունն է, իրավունք չունի զբաղվելու նման հարցերով:

Անուուն այս տողերը չեն գրվում ինչ-որ չինովանիկի ասելու, թե դու ք տեղուած չես: Դա կապահու մեր օրերին ննան դաշտուաներն ու դաշտուատարներն այն-քան աս են, սկսած նրանց նօւնակորդող, որ ի զուր ջանի կինի նրանցու գբաղվելը, նրանց սպասությունն ու ադիկարությունը երևուով տալը: Այդ հաս-կանիւթերը շատերն ունեն՝ անբարտավանությունն էլ վրայիր: Մենք մյուսի բե-րանից խելով այնոիսի համոզնումն են փորձում ստղծել, իմնավորելու տա-րածել, թե իրենցից առաջ ոչ ոք չի գիտակցել թուրտիր հետ երկխոսելու կարելությունը, չի փորձել աչք-աչքի բանակցել նրանց հետ, ինչդես, օրինակ, մեծօ-վահան Թերեյանը դեռեւ 1927 թ.ին: Նրանց հետարրված անգամ չեն 1915-ից հետո ոչ դաշտուական, կիսապատճենական ու դաշտուական ժիւմների ու բանակցությունների ողջ դամությամբ, անգամ՝ 1992-ին Տրամիզոնի նա-կահանգստու հայկական տերմինալ ունենալու նախնական համաձայնու-թյանը թուրքական իշխանությունների եւ Ամերիկայի հայկական համագումա-րի դեկապարության միջեւ՝ որն ապարտեց հայկական կողմին՝ Ցեղասպանու-թյան ճանաչման դահանջներից հրաժարվելու դահանջագիր Անդրկայացնե-լով: Ել չենք խոսում ՀՀ իմնադիր նախագահի Անկարային ուղղված՝ այսպես կոչված «դրական ազդակների» անփառունակ վախճանի, ՀՀ երրորդ նախա-գահի՝ ամերիկյան օրինությամբ տարված ջաների մասին, որոնք ընդհատվեցին 2009-ի հուլիսին, եր նախագահ Սերժ Սարգսյանը որուեց չընդարձակել Դա-յաստան-Թուրքիա ֆութբոլային դաշտախան խաղին Երևան գտնվելու նախա-գահ Արքունիք Գյուլի հրավերին, բանի դեռ փակ են այդ երկիր հետ մեր սահ-մանները: Ու դեռ փակ են այդ սահմանները, ինչը Սինանյանի նմանները հա-մարում են «դրական ազդական»...

Թռող ոչ ոք չխորհի մեր ժողովրդին համոզել, թե «խաղաղության դարաշ-ջան» է բացվում, թե բանակցություններն ընթանալու են առանց նախադայ-նանների: Թուրքական նախադայայնանները միայն մեկը չեն, երկուսն եւ չեն Բայց կա նաև մեկ այլ դայման, ավելի ծիծ՝ վերջնադայայնան՝ իրաժարվե-նելուապահության ճանահանակ տապահմից:

Արցախի վտանգված հայկական ժառանգությունը՝ մայիսի 11-14-ին Զալցբուրգում ել Վիեննայում

ԱՆԱՐԻՏ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ, ԳԵՐՄԱՆԻ

Բուլղարեցի հունգարադրեզանական տանը մայիսի 2-ին բացվել է «Հայկական Վանդալիզմ» Զավթումից առաջ եւ հետո» Վերնագրյալ լուսանկարների ցուցահանդեսը, հաղորդում է «Ազերքածի» գերմաներն աշրբեակը՝ լուր գետելով «բաղաբանություն» բաժնում: Ամիսներ առաջ Ալիեւը խոսացել էր, որ արտեկրում մերկայացնելու է հայերի վանդալիզմը եւ փասորեն հետամուս է իր հայտարարածին: Դատելով տեղեկասպությանը կից լուսանկարներից, այցելուների թիվը մեծ չի եղել: Ցուցահանդեսը տեսլու է մոտ մեկ ամիս, այն կազմակերպել են աղքեզանական սփյուռին սատարող ֆոնոր եւ Բուլղարեցի հունգարադրեզանական տունը: Թե ինչ արձագանք կունենա այս բարոզչությունը, այսօր դժվար է կանխատեսել, բայց միշտարական է, որ Եվրոպայի կենտրոնում Մրցախի, նոր Վտանգված հայկական ժառանգության, Ալիեւի վանդալիզմի մասին խոսվելու է, հուսանք նաև արձագանքամբ:

ՃՆՂՈՎՐԴԻԾ ՕՏԱՐՎԱԾ ՃՆՂՈՎՐԴԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԱՐԻ ՅԱՆ

Ժողովուրդն է արվեստագետին վաստակավոր կամ ժողովրդական արժիստի կոչում տալիս, եթք ընդունում, սիրում, մեծարում է նրան:

Այսօր ոչ մի ժողովրդական արժիս կանոնած նած չէ հրապարակում՝ իրեն կոչում տված ժողովրդի կողմին: Ոչ ոք բարձրաձայն չի ընդվզում Արցախն ու Հայաստանը կործանողների դեմ, չի բողոքում, չի բնադրատում. իբր բարձրականությամբ չեն գրադպում:

Նրանց կարելի է տեսնել ամենուր՝ համեմատարակներում, խանութներում, սրճարաններում, դաշտնականիանդիղումների ժամանակ՝ ջերմ ձեռքսրբ մուլներով ու լայնարդիս խոնարհումներում։ Նրանց կյանումը ոչինչ չի փոխվել։ Պատերազմի եղել, Արցախը չեղակորցրել, Քայատան սովորեն տարածուալորեցանական գինու վաճների սեւազգեստ ախսազության դրսերը տան հեռուատեկրանի սում՝ Արցախը մարզի ներլու է Աղրբեզանի Կորազը կանգնեցնելի, կոյունքը՝ առանց զոհեր՝

- Ժմիտով, դինդ բռունցը վեր հանած կանգնելով Քանսիայի հրապարակում, ուս-ուսի բայերով զուգարարների հետ:

Հանրությունն արդարացիորեն բնադրա-
տում է ճամփորհականներին ու արվեստագետ-
ներին, որովհետեւ հայրենիքի համար ծայրա-
գույն այս ժամանակաշրջանում նրանի լուռ
են, անտարեր, վախվորած, չեզո՞վ, իրենց
անկյունը խառնած, չեն ուզում վատանարդ
լինել: Վախենո՞ւմ են. ինչի՞ց կամ ումի՞ց...
Երկիր, հայրենիք, դեռություն չունենալուց
հետո ո՞ւմ է դեմք նրանց նկարածք, բանդա-
կածք, խաղացած դերը, գրած երգը
կամ հորինած բանաստեղծությունը:

Երեւանում Աթոնուրտը հեղափոխական Հէ, օդում լարում չկա

ՍԵՎԱԿ ՎԱՐԴՈՒՄԱՆ

Մայրաքաղաքային օդում լարում չկա
մթոնութը հեղափոխական չէ: Ինչքան է
խորհրդարանական ընդիմությունը հա-
սարահ, թե «Դիմադրության շարժում» օ-
րեց նոր թափ է առնում, անզեն աշխով է
նկատելի է՝ մարդկանց հոսքը դեղի Ֆրան-
սիայի հրապարակ չի պվելանում: Վարչա-
դես Նիկոլ Փաշինյանից ու նրա կարիքնե-
ցից շատերը, գուցե՞ ՀՀ բանակչության մե-
ծամասնությունն է դժգոհ, բայց նրա հրա-
ժարականի դահանջով փողոց դրւու է
կողմերի բանակը, ըստ տարբեր հաշվարկնե-
րի, 15 հազարը չի անցնում: Ու դա ոչ թ-
այն դասձառով, որ մեր հայրենակիցները
մենածանանությունը դակաս է մտահո-
վում Արցախի, Ղայաստանի ճակատագրու-
կամ աղագայով, այլ դարզադես այլևս
ոտինչ ու որեւէ մեկին լսել էն ուզում: Այժմ

այդ, գործողության ժամանակն է, ու մարդկանց արդարացի ցասումը, թե ճառ ասելու ժամանակը վաղուց է անցել, իսկապես տեղին է: Ընդդիմության լիդերները՝ հիշան Սաղարելյանը, Արքուր Կանեցյանը, Սեյրան Օհանյանն ու նյութներն ասես «դպվաճան», «հողառու» բառերն արտաքինություն մրցույթի են մասնակցում. ովք ավելի բարձր ու շատ արտասանի, նա՛ էլ հիշանության կազ:

Կառավարություն-Ազգային ժողով Վերջին հարցումատասխանն, այդ, խայտառակություն էր. թե՞ ընդդիմադիր, թե՞ իշխանական դատաճանապետի կարգագիծն ամենորունելի էր առավել բան: Ի՞նչ էին վաճառկում «Դայաստան» ու «Պատրի ունեն» խմբակցությունների դատաճանապետներն ու ի՞նչ էին մտածում Փափշմանի աշխին առավել բան հավատարիմ երեւալ ցանկացող իշխանականներով:

ՅԱԿՈԲ ՄԻՔԱՅԵԼԻ

Մեր սխալները

Եթէ Հայաստանն ու հայութիւնը որոշ սեր ու յարգամի կը վայելէին միևս ղետութիւններն ու ազգերն, կը կարծեմ որ այդ ալ ստառելու վրայ է, որպեսէ այսօրուան մեր այս խղճակի ու ամօթակի վիճակը տեսնելով, ոչ ոք կրնայ շարունակել մեզ յարգել ու սիրել: Այս ինչ անփառունակ կացութեան մէջ ենք. մէյ մը մենք մեզ նայիմ հայելի մէջ՝ այս ո՞ւր հօած ենք ազգովին ու ղետականուն:

Ամէն մարդ կրնայ ձախողիլ, նաեւ ղետութիւններ, սակայն ձախողութիւնը յաջողութեան ձամբու վրայ դնելու փոխարէն անընդհանուր մէջ կիյանան, անընդհանուր մէջ կարգավիճակը ձամբան անանցանելի կը դաշնամ:

Պարտութիւնը մեզ դէք է մոյե աւելի իմաստուն դառնալու, աւելի դիւնագէտ, աւելի բաղաբացէտ, աւելի ձկուն, աւելի գործող ու յաջորդ բայլեր անձայն ծագաւորող: Սակայն ինչ տեսան անցնող տարիներուն անմիաբանութեան շարունակութիւն աւելի ցուցադրականորէն, զիրա նուաստացնելու անօրինական, ամօթակի վերագրուներ, ստառնալիներու, անէժներու, հայինյաններու մոլեզին ժեղարաբա:

Մեր թօնամիներուն դէմ դնող ենթադրեալ մէր վահանին թթեղեայ, նոյնիսկ թթեայ ըլլալ կանտեսն, եր կակնալուէր, որ աւելի ամրակուտ դառնար ան: Մեր թօնամիները մեր վրայ կը խնդան խենեօրէն, յաևկամէս Ալիեր կոչուած ցաւագարը, որուն անկումը կանխեցիմ մենք, մէր (կազմակերպուած) Պարտութեամբ: Մարդը օրն ի բուն կը ստառնայ, ոչ միայն Սիմինք, այլեւ ամբողջ Հայաստանը գրաւել: Իսկ մենք, այս նկրտուն դէմ դնելու աշխատան տանելու փոխարէն, մեր աշոտ լաբեր կը փոխն ի տես աշխարհին, եւ դեռ լրտսմերու ալ ծնունդ կու տամ:

Երկրին կացութիւնը բաւական մտահոգիչ է, նոյնիսկ վանգալից, եւ ասոր դատախանատուն ոչ միայն իշխանութիւնն է, այլեւ ընդիմութիւնը, իր դրույտներով լեցուն հաւաքներով, ուր միայն գործող իշխանութեան անկումը կը դահանջովի, իսկ անկէ ետի մասին բան չի խօսուիր: Իշխանութիւնը փոխել ուզողը հարկ է ուսումնամիրուած ծագիր ունենայ, որդես կազմական դաշտուն ի երկրը բասարին վիճակի չնամունկի, բան նը, որ կրնայ աւելի վաս ըլլալ, բան ներկայ կացութիւնը:

Եր երթայ այս իշխանութիւնը, փոխարինող դեկավարութիւն ունին, դատաս ուժեր կա՞ն թափուր աթոռները լեցնող: Անցնող չորս տարիներուն ընդիմութեան դեկավար գտնելու փորձերը ձախուղեցան, մարդիկ գտնուեցան որդես առաջնորդ, որոնք չաջողեցան ժողովուրին նեցուկը վայելել, եկան ու գացին, իսկ իհմա հրապարակը միայն «ամկցի» ներով լեցուած է: «Թագաւորը մեռաւ, կեցցէ թագաւորը» յայտարելու գրաւական չկայ, որովհետեւ, նոյնիսկ եթէ այսօրուան «թագաւորը» եւ այս խարիսխած իշխանութիւնը երթան, որո «թագաւոր» մը չերեւիր հորիզոնին վրայ որդես ժողովուրն ալ ողունէ անոր գալուածը:

Կը կրկնեմ ժամանակին մօրս ըսածը՝ «Դրամադամակին մէջի մէկ ոսկին չեմ ծախսեր, մինչեւ ու երկրորդ մը չունենամ»: Այսինքն, մինչեւ փոխարինող նոր մը չգտնուի, իհմը վասնելը ճիշտ չէ, մէջտե կը մնաս:

Կիրակի օրուան հանրահաւաքը իշ ճը տարբեր եր իր բանակով եւ հատուածականը ընդիմանուր վերագրի մը տակ դնելու փորձով: Գիշաւոր ծառախօսները գրեթէ նոյներն էին, վերջապէս համընդհանուր ծածկոյթի մը տակ հաւաքուածները իրենց թիւ որոշ բան մը փոխուած ըլլալու երեւոյթը կը դարգեց:

Որոշած են մայրաբաղայի ամենաբանուկ փողոցները փակել նսացոյցով եւ վրաններով, նոյասակ ունենալով անդամալիւթել բաղաքը, կոչ ընելով դասադոյլի եւ գործադոյլի... Բաւական վասագաւոր կացութիւն է երկրին համար: Մասծուած է ասոր հետեւաններուն մասին. որոշ անդրոր մը աղորդ երկրը նոր ցացումներու զոհ չերթայ...

Դեռ վասահ չեմ, թէ չէզոր, լուր մեծամասնութիւնը մասնակցեցան այս հանրահաւաքին, թէ ոչ, խօս ունի, թէ լուր դիմի մնայ: Այս դարագային մէջի ծանօթ ասոյք՝ «Հորութիւնը ոսկի է»-ն սխալ կը ըլլայ, ոսկին դիմի հնչէ, ոչ թէ ամկէզ դրամակուներուն մէջ ննջէ: Ալ կը բաւէ, որքան երկրը դատեղա գարկին, ատենն է, որ ամէն ինչ ճիշտ ճամբու վրայ դրու:

Իրան-Սաուդյան Արաբիա հարաբերությունների նոր հանգրվան**ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱԶԵԼՅԱՆ**

Խրանագետ, դիվանագետ

Ուսու-ուկրախնական ճգնաժամի դայմաններում, աղրիլի 23-ին Բաղդադում տեղի ունեցած բանակցություններն Իրան-Սաուդյան Արաբիա հարաբերությունների կարգավորման նոր հեռանկար են ուրվագծում:

Իրանն ու Սաուդյան Արաբիան, դիվանագիտական կամերի հաստատումից ի վեր, անցնող 90 տարիների ընթացքում երեք բարեկամական հարաբերություններ չեն ունեցել, եւ երեք էլ, ինչողեւ վերջին հինգ տարին, երկողմ հարաբերություններն այսպահ լարված ու թշնամական չեն եղել:

Ընդհանուր առմամբ, Իրանն ու Սաուդյան Արաբիան իսլամական աշխարհի որոշակի համակարգ միջանց նկատմամբ մրցակցային դիրք են գրադեցնում, որոնց մղած դրույթի հակամարտությունը դայքար է հանուն տարածաշրջանում ազդեցույթան ամրապնդման:

Թեհրանն ու Եր Ռիադը հակամարտությունների օժանդակություն են ցուցադրում ոչ միայն Սիրիայում, Եմենում եւ Իրանում: Երկու երկրների հրահրմանը հակամարտությունները տարածվում են նաեւ Բահրեյնի, Լիբանանի, Քաջարի, Պակիստանի ու Աֆղանստանի խնդիրների վրա:

Իրանի բարձրաստիճան հոգեւրականների համոզմամբ, սատուցիները հարում են իսլամի աղանդավորական ուսմունքին: Սույն կարծիքն են նաեւ սատուցիներն Իրանի դաշտունական կրոնի՝ իսլամի տաներկուական ժամանական մասին:

Եմենում Իրանի հետ դրույթ է հաստատություն ի հոյութիւն համար աշեկան է նաեւ այն առումով, որ Թեհրանն իր հարաբերությունների կարգավորման համար կարծեն նոր հեռանկարներ ունեցող մոյսա արաբական երկրների հետ:

Այսպիսով, ուսու-ուկրախնական ճգնաժամի դայմաններում, որոշ տարածաշրջանային հակամարտությունների կարգավորման համար կարծեն նոր հեռանկարներ ունեցող մոյսա արաբական երկրների վրա կազմական դաշտիցից ազատ է այն իրողության մասին, որ Իրանն իր հարաբերություններուն նայում է Երկրի աշխարհական մասին:

Այսպիսով, ուսու-ուկրախնական

ճգնաժամի դայմաններում, որոշ տարածաշրջանային հակամարտությունների կարգավորման համար կարծեն նոր հեռանկարներ ունեցող մոյսա արաբական երկրների հետ:

Այսպիսով, ուսու-ուկրախնական

ճգնաժամի դայմաններում, որոշ տարածաշրջանային հակամարտությունների կարգավորման համար կարծեն նոր հեռանկարներ ունեցող մոյսա արաբական երկրների հետ:

Այսպիսով, ուսու-ուկրախնական

ճգնաժամի դայմաններում, որոշ տարածաշրջանային հակամարտությունների կարգավորման համար կարծեն նոր հեռանկարներ ունեցող մոյսա արաբական երկրների հետ:

Այսպիսով, ուսու-ուկրախնական

ճգնաժամի դայմաններում, որոշ տարածաշրջանային հակամարտությունների կարգավորման համար կարծեն նոր հեռանկարներ ունեցող մոյսա արաբական երկրների հետ:

Այսպիսով, ուսու-ուկրախնական

ճգնաժամի դայմաններում, որոշ տարածաշրջանային հակամարտությունների կարգավորման համար կարծեն նոր հեռանկարներ ունեցող մոյսա արաբական երկրների հետ:

Այսպիսով, ուսու-ուկրախնական

ճգնաժամի դայմաններում, որոշ տարածաշրջանային հակամարտությունների կարգավորման համար կարծեն նոր հեռանկարներ ունեցող մոյսա արաբական երկրների հետ:

Այսպիսով, ուսու-ուկրախնական

ճգնաժամի դայմաններում, որոշ տարածաշրջանային հակամարտությունների կարգավորման համար կարծեն նոր հեռանկարներ ունեցող մոյսա արաբական երկրների հետ:

Այսպիսով, ուսու-ուկրախնական

ճգնաժամի դայմաններում, որոշ տարածաշրջանային հակամարտությունների կարգավորման համար կարծեն նոր հեռանկարներ ունեցող մոյսա արաբական երկրների հետ:

Այսպիսով, ուսու-ուկրախնական

ճգնաժամի դայմաններում, որոշ տարածաշրջանային հակամարտությունների կարգավորման համար կարծեն նոր հեռանկարներ ունեցող մոյսա արաբական երկրների հետ:

Այսպիսով, ուսու-ուկրախնական

ճգնաժամի դայմաններում, որոշ տարածաշրջանային հակամարտությունների կարգավորման համար կարծեն նոր հեռանկար

**«Իրանցիները ձգտում են դահլանել վերահսկողություն
Արքեզան-Նախիջևան ճանապարհների վրա»**

«Հորադիզից մինչեւ Հայաստանի սահման Երկարուղու Շինարարությունն արդեն ընթացի մեջ է՝ վստահ եմ, որ հաջորդ տարի այն աճբողոքությամբ շահագործնան կհանձնվի: Այն տաս հարմար ենթակառուցված կլինի»: Աղրեցանի նախագահ **Իլիամ Ալիեևի** օրեւ ունեցած ելույթից մի հատված է սա, իսկ ելույթն, այսպէս ասած «Զանգեզուրի միջանցի»՝ իրականություն դառնալու մասին է:

Ըստ Ադրբեյջանի առաջնորդի, Զանգեցի պարտավորությանը միջանցի օրշանակներում արագացված տեմպերով իրականացվում է Հնորհակացից Զանգելան չորս ու վեց օւժանց ճանադարձների կառուցումը: Ճանադարձի փուլային շահագործման հանձնումը, վստահեցրել է Ալիելը, 2023-ին կազմվի:

Ներեւա այս տարվա մարտի 11-ին, իդ-
շեցնենք, Աղրեցանի եւ Իրանի կառա-
վարությունները փոխընդունման հուշա-
զիր էին ստորագրել, որ Վերաբերում էր այս-
պես կոչված՝ «Արևելյան Զանգեզուրի»
և Տէսական ցանի եւ Նախիջեւանի
Իննավար Դանարակետության միջեւ Իրա-
նի տարածի հաղորդակցության նոր կա-
ռեւ ստեղծելուն:

«Զանգելանի շքանով անցնող երկարությին եւ ավտոմոբիլային ճանապարհները Զանգեզուրի միջանցի շքանակում աղագայում ոչ միայն Արդեօսին

ի ի ի մ ն ա կ ա ն մ ա ս ը կ կ ա ղ ե ն Ն ա խ ի ջ ե ւ ա ց ի հ ս բ ն ա վ ա ր Յ ա ն ա ր ա լ ե տ ո ւ թ յ ա ն հ ե տ է , ա յ լ ե ւ ն ո ր ճ ա ն ա լ ա ր ի կ դ ա ռ ն ա ն մ ի ջ ա զ գ ա յ ի ն բ ե ռ ն ա վ ի հ ա յ ր ու մ ն ե ր ի հ ա մ ա ր : Բ ա ց ի ա յ դ , Զ ա ն գ ե լ ա ն ի ց Կ ո ւ ր ա թ ի , ո ւ Կ ո ւ ր ա թ ի հ ց Լ ա շ ի ն բ ա զ մ ա ւ ե ր ս ճ ա ն ա լ ա ր ի է կ ա ռ ու ց վ ու մ : Ա յ ս տ ա ր ի շ ա հ ա զ ր ժ ն ա ն կ ի ա ն ձ ն ի կ ի Զ ա ն գ ե լ ա ն ի մ ի ջ ա զ գ ա յ ի ն օ դ ա ն ա վ ա կ ա յ ա ն ն , ո ւ ա լ ա զ ա յ ու մ մ ե ն ի Զ ա ն գ ե լ ա ն ը տ ե ն ու մ ե մ ո ր դ ե ս մ ի ջ ա զ գ ա յ ի ն տ ր ա ն ս պ ո ր տ ա յ ի ն ե ւ լ ո գ ի ս ի կ կ ե ն ս ր ո ն » , - ի ր ե լ ո ւ յ ո ւ մ ա ս ե լ է ն ա :

«Ազգ»ի հետ զրոյցում իրանագետ Վարդան Ուկանյանն ասում է՝ Աղրթեցանի նախագահ Իլհամ Ալիբեկի բարոգչամեթենան իրանի հետ հարաբերություններում գրանցված յուրանաչյուր դեմք փորձում է ներկայացնել ուռշացված դրական բողոքներին, դրա միջոցով փորձելով նախ ճնշում գործադրել մեզ վրա, եւկրորդ՝ փորձել չեզոքացնել իրենց համար իրանից բխող սպառնալիքները։ Մարտի 11-ի փաստաթուղթը, բացարում է, փոխընթանան հոււազիր է (որա դայմանազիր էլ չէ անգամ), ինչի վերնագիրը նույնիսկ աղջատվում է աղրթեցանական ԶԼՍ-ների կողմից։ «Եթե աղրթեցանական ԶԼՍ-ները խոսում են ինչ-որ «Արեւելյան Զանգեզուրի» ճամփան, ինչն իր մեջ Արցախից օկուպացված ներքարաբյան գոտին է ներառում նաեւ, ապա հոււազիրն, ըստ եռյամ, վերաբերում է Աղրթեցանի՝ այսու

կոչված արեւմյան շրջանների ու Նախիշեանի միջեւ հաղորդակցության աղաւանականը: Որդեսզի առավել հասկանալի լինի ասեմ՝ այդ հաղորդակցությունները այս դաիին էլ կա, ուղղակի աղրեցանական «իիս» բեռնատարն Աղրեջանից Նախիշեանի հեմնավար Յանրադետություն հասնելու համար ավելի երկար հրանական տարածք է հատում: Յիմա այս նոր՝ կառուցվողով Աղրեջանը փորձուած է անցակես ստեղծել Յայաստանից նոտավորագույն 5 կմ հեռավորության վրա՝ այդ դիսով կրծատելով Աղրեջան-Իրան-Նախիշեան ավտոճանապարհի իրանական հասվածը: Աղրեջան-Իրան-Նախիշեան ճանապարհահատված ճշշամես ենել, դարձարես այս նոր ճանապարհի միջև համապատասխան անցնելու հրանով, իննը կամ գործողն աճքողությամբ է անցնուած Իրանի տարածինվությունը՝ ներկայական կամ անհայտ անունու մեջ:

Ոսկանյանի գնահատականներով՝ հիմնագործ էն նաև Ալիեւի այն հայտարարությունները, թե աղբեջանական կողմը Հորադիգում՝ Արցախի բռնազավթված տարածքներում, շուտով ավարտին կհասցնի դեմքի ՀՀ սահման ձգվող երկարություն ժնաշխատանմները: Իրանական տարածքի այդ հատվածում երկարության գիծ գոյություն չունի, երկարությին հասնում է մինչեւ Զոլֆա, այնուհետ նույն է գործում Հին Զոլդա՝ Նախիջևանի տարածք:

«Ինչո՞ւ են իրանցիները համաձայնել նման հուշագիր ստորագրել», - հարցին իրանազետն այսպէս է արձագանքում. «Ակնհայտ է, որ իրանական շրջանակներում որոշ անհանգություն կա առ այն, որ Հայաստան, աղրբեջանցիների ծնուղաներին տրվելով, կարող է բացել աղրբեջանաբուժական երազանիք՝ «Զանգեզորյան միջանց» կոչվածը, հետեւաբար իրանցիները ձգտում են դահմանել իրենց վերահսկողությունը Աղրբեջան-Նախիջևան կաղի վրա՝ անհրաժեշտության դեմքում սահմանափակելու այն: Այդ կատը սահմանափակվել է նաև այն ժամանակ, երբ Աղրբեջանն ակնհայտ հակահրանական դիրքուում է որդեգրել, իրանցիներն ուղրակի կտրել կամ գրեթե անանցանելի են դարձել այն: Քետեւաբար իրանը նաև այս նոր ժամանակի միջոցով կփորձի իր վերահսկողության տակ դահել Աղրբեջան-Նախիջևան կատը»:

ՄԵՎԱԿ ՎԱՐԴՈՒՄՅԱՆ

Հայ հասարակությանը թուրքերի հետ շփման դեղատոմ պետք է տալ

Մայիսի 3-ին Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ հարաբերությունների կարգվորման գործընթացի առառն մերկայացուցիչների հերթապան՝ Երրորդ հանդիդումն է տեղի ունեցել: Հայաստանի Ազգային ժողովի նախագահի տեղակալ **Ռուբեն Դուբրինյանը** եւ դեսպան **Սերդար Չըլյան** Երրորդ անգամ հանդիդուն Վիեննայում ու Վերահաստեղություն Երկրների միջեւ լիարժեք կարգվորման հասմելու նպատակը: Հայ ՀՀ արտաքին գործերի նախարարության աշխածած հաղորդագրության՝ կողմերը «հստակ տևասկեցների անկեղծ ու արդյունավետ» փոխանակում են ունեցել, բնարկելունարակուր բայլերը, որոնք կարող են ձեռնարկվել «ուռակի առաջընթացի» հասմելու համար:

Թե ինչ ճակատագիր կումբնա
Հայաստան-Թուրքիա Երկխոսությու-
նը, իրաղես բարդ է կամփագուշա-
ցել. նախորդ Երկու փորձերը, համե-
նայնդեպս, հաջողությամբ չեն
դասակվել: Եթե դիվանագիտական
Ըփումները որոշակի արդյունի տան,
առաջ դրան դեմք է հաջորդի հայ Եւ-
ուուր ժողովուրդների միջեւ արդեն
առարեւություններ ու Ըփումներ սկ-
սելու գործընթացը: Թե կիաջողով՝
արդյուն աւրեր ճշակույթ, ավան-
դույթներ ու կրոն ունեցող ժողո-
վուրդների միջեւ բարիդրացիակա-
նություն հաստատել. «Ազգ»ը բնա-

Եթե է բոլորագետների հետ:
«Տասնամյակներ շարունակ
Ժուրիի այսուհետեւ դեռական ճակարդա-
լով հավահայ բարզություն է տար-
վել, ասում է բոլորագետ, ՀՀ ԳԱԱ Ա-
ւելելագիտության ինսիտուտի տնօ-
ւն Ուլիեն Սաֆրասյանն ու շա-
րունակում, - դրա հետևանքով բոլոր
ժողովրդի մոտ բացասական վերա-
ետրություն կա հայ ժողովրդի նկա-
ճամբը: Հայ ժողովուրդը Թուրքայի
համար որպես համար առաջին
կտանգ է ընկալվում: Բայց եթե
հայաստանում ահա ասենար

ՀՀԿ-ականների դագաղներն ու քՊ-ականների վառվող լուսանկարները

ՏԵՐԱՀԼԵ ԶԱՐՄԱՆՅԱՆ

ճակատագրի բերումով աշխարհի տարբեր ծագերուն ծավալվող հայ մշակութային կյանքի ուսումնասիրության լայն դաշտ է հանդիսանում գրականագետների եւ արվեստաբանների համար: Այս գործում իր ապահովությունի նաև սփյուռքահայ գրականացես, իրադարձակագիր, հասարակական-ֆաղաքական գործիչ Երվանդ Ազայանը, ում հետ զրուցել են գրական մի շարֆ խնդիրների մասին:

Սինչ սփյուռքահայ գրականության մադաբայ լուսավորության անդրադասական աշխատանքները, անհրաժեշտ է մուտքագրությունը և պահպանը, որը արեւադահայ գրականությունն է: Գաղտնիք չէ, որ 20-րդ դարասկզբին գրականության համաշխարհային զարգացումներին հաղորդակից արեւադահայ գրողներն ստեղծեցին եվրոպական չափանիշներին համապատասխան, բայց եւ ազգային դրյուց: Երվանդ Ազատյանը նկատում է, որ նույնիսկ ազգային ողբերգությունը նրան կարողացան ներկայացնել բարձր գրականությանը վայել ճակարտակով, ինչտես, օրինակ, **Սիհամանքոն**. «Մեր ժողովուրդին ողբերգութիւնը ներկայացնեցած է ճակարտակով, դիմի ըստն՝ համաշխարհային չափանիշով՝ Ենիջ Վերհարին չափանիշով: Ինք այդ ազատ տաղաչափութիւնը գրականության մեջ մասնութեան մէջ նէկն եռալ»:

Ե. Ազայսյանը դրվագից գրականության մեջ ազգային ենթահոլի դրսեւորման ժակատագրի Վայրիկեռումների հաճախեցում է այն հանգանանքը, որ երբ հայությունը սփռվեց Սիչին Արեւելիում, Աներկիայում եւ այլուր, արեւահայ գրականությունը, որ Պոլսում էր ստեղծվել եւ Պոլսով էր բնորուշում, շարունակվեց Սփյուռքում, բայց Պոլիսը դատարկվեց հայերից: Այն երիտասարդ գրողները, որ մեջտեղ եկան, ազգային ասրը ցըանցեցին. «Զահրաքը, Խրախունին, Իգնա Սարդասլանը, Անդան Էղողերը, Զավեն Պիղեռեանը, Քայլազն Գալուստեանը ոստում նը կատարեցին, որովհետեւ կը վախճային: Սոյնիսկ Հաստենանը Բերբոնի փիլիսոփայութեամբ շաւ լաւ գրականութիւն ստեղծեց, որ աւելի մարդկային յարաբություններու վրայ հիմնուած է, բան թէ ազային»:

Գրականության մեջ ազգայինը կարեւորելու եւ ցղանցելու իրողություններն արձանագրելիս գրականագետն հնարյաի դարագայում ասում է, որ ազգային արմատից կտրվելը չարժեղութեց նրա գրականությունը. «Ինտերան կտրուած է իր ազգային արմատն, բայց շատ արժեքավայր է: Ինը սկիզբէն ալ ազգային երակ չումի, հաճամարդկային նարդու փիլիսոփայական կենաքի յարաբերութեան մեջ է, բանք պէ ազգային», բայց մեկ ալլ դարագայում արձանագրում է նաև ինևառակն ե-

Երվանդ Ազայսյանի գնահատմանը՝ իրավիճակն այսօր փոխվել է Թուրքիայում: Ազօտին եթևաներ արձարենի կայու:

Գրական գրույց՝ Երվանդ Ազատյանի hts

արգելված չէ, սակայն այն այլևս դեռ չի խաղում: «Խնդիրն այն է, որ եթե Պոլսի մէջ թոյլատու դայմաններ ստեղծուած են, դրասահայեց սկսած են գրել Սեծ եղեննի, հայոց դատնութեան, Տիգրան արքայի ճասին, բայց այն տաղանդաւոր զաղութը, այն մշաւորական սերուցքը, որ կար, կորուած է, նորեն ալ լեզուն չեն գիտեր: Այսօր աւելի ծեռնոտ է ազգային բովանդակութեամբ գրականութիւն մշակել Պոլսոյ մէջ, բան էր անցեալին, բայց մարդիկը չկան, որ մշակեն: Նիւթ կա, մարդը չկայ»:

Զահրասի դուքզիան բնորութիւն համեմատության եղր է վեցընու հոգուներ՝ թափանցելով նաև ճաղոնական Ձեն փիլիսոփայության խորերը: Ե. Ազայանը համապես կարեւորում է բանաստեղի՝ դարձ խոսնով բարդ ասելիի մատուցելու վարդեսությունը՝ զիսավոր ասելիի դայթուցիկ իմաստը թողնելով վեցում: Կարեւոր դայման է համարում նաեւ բառերը խորապես «զգալն ու ճանչնալը», ինչը ճշմարիս դուքզիա ստեղծելու կարեւորագույն դայմաներից է: «Իմ գրական ճաշակը, բանաստեղութեան իմ ընթացումը շատ հեռու է Զահրասին, բայց ես հիացած եմ իր վրայ: Եր հետը նսիս, չես կրնար խօսիլ, 3-4 բառ ունի, իր գրականութիւնը շատ սահմանափակ բառամբեր ունի, բայց սեանչելի երեւակայութիւն ունի: Այդ բառամբերով սեանչելի փիլիսոփայական գաղափարներ, բանաստեղծական դասկերներ կը խսաննե»:

Ե. Ազայշյանը գրականագիտության
մեջ կարելորև է սկզբունքայնությունը,
սակայն այստեղ սուբյեկտիվությանը
տուր տալու վտանգ է տեսնում: **Քակոր Օ-
ւականի** սկզբունքայնությունը, օրինակ,
դատելով Ազայշյանի հոււցից, Երբեմն
սուբյեկտիվության դաշտ է նշնում: Վե-
ջինս, օրինակ, Վերապահ մոտեցում ու-
ներ Քայաստանի գրողների մասին: Նոյնիսկ Զարենց չեր հավանում: Ազա-
յանն ասում է. «Օշական բաւականին
ժիրամբետող դեմք էր դուրսը, գրեթե միակ
հեղինակութիւնն էր գրականագիտութե-
ան, եւ իր խօսքը կծիռ ուներ, բայց անոնի,
որոնի հայրենասեր էին, սկսած զինը բար-
կոծել: Չաս դարագաներու ինքն արդա-
րացի էր, բայց ոչ այն ասիհճան, որ Զա-
րենցը «հարթենի» անուաներ»: Ե. Ազա-
յանը սովորաբար բնադրատելիս
խնայոր է, սակայն Օշականի «Պատու-

հանը» ջախջախիչ բնադրատության ենթարկել՝ վերջում նրան մաղթելու այլևս չգքաղվել գրականությանը. «Աշկա իմ առաջին գրախոսականներէն ե Օօվականի հետ մենք շատ լաւ բարեկամ ներ էինք: Որտեւ օր ինձի ակնարկութիւն չըրա, թէ դուն իմ առաջին գիրք ջախջախներ ես: Ինը արժեքը կը ջախջախներ, անարգէ՛ կարծելով, որ ինը անկէ վեր բռայ ուրազուեաւ, որ ինը անկէ մեր տէ»

«Պոռնկագրություն» դիտակին է արժանացել նաև սփյուռքահայ գրականության ամենավայր ներկայացուցիչներից ։ Հահան Հահնուրի անկեղծությունը՝ «Սահանջը առանց երգի» վերլուս: Գրականագետը՝ «Սահանջը» համարում մեր ամենամեծ ազգային վերը, որի մեջ սաստիկ ցավ կա ազդի կորսի եւ Եղեռնի հետևանքով աշխարհում սփովահայության ուժացման համար. «Յան Խաչը և բանք ու Հայան Հայենը» պր

զար կ լսս, ու Չափա Չափութի գլուխ ծին մէջ դռովնկագութիւն կայ, բայց ձաւ կատարի դառնութիւնը եւ փարհեան կեանի այդ ցոփ հակասութիւնն է, ու գրականութիւն կը ստեղծէ»:

Չահնուրի Վարդետության ակունքը գրականագետը տեսնում է համաշխարհային գրականությանը բազափակ լինելու, իսկ անճահության ակրոնը՝ հազարային կյանի նկատմամբ սրացան լինելու մեջ. «Ինծի համար սփիլքահան գրականութեան աւետարանը, եթէ կու գեի, Չահան Չահնուրն է: Ես վարսուա տարիէ ի վեր նորէն կը կարդամ Չահնուանորութիւններ կը գտնեմ: Ինչը իր նամակը ներում մէջ իր կարծ յօդրածներում մէջ այնքան խորն է, այնքան հսկայ: Դանրա գիտարանի ծանօթութիւն ունի նաին ֆրանսական արականութեան, եւու ունի

հանրային համաշխարհային գրականութեան: Եւ իր գրականութիւնը այդ գիտակցութեան վրայ հիմնուած է: Եւ ասո՞ն հանար շատ կենդանի է»:

Առանձին հետարքություն են ԱԵԼԿա-
յացնում Երվանդ Ազայանի կողմից
Վահան Թեմեյանի կյանքի եւ ստեղծա-
գործության ուսումնասիրությանը Վերա-
բերող հարցերը, սակայն մինչ այդ հարկ
է դարձել, թե Երբ եւ ինչուս ձեւապորվեց
թեմեյանագետ եւ թեմեյանադաշտ գրա-
կանագետը: Ե. Ազայանը խոսովա-
նում է, որ Վահան Թեմեյանի գրականու-
թյան հանդեպ հիացմունքը բխել է աս-
րբե ազդակներից: «Իմ ուսուցիչը՝ **Կա-
հե-Վահեան**, ուս խոր թէկեանագետ մըն էր, այնուս որ, Երբ ես գրականութե-
ան բացուած եմ, Թէկեանով կերպով մը
իմ հոգին մկրտուած է: Իմ մէջո դաշտա-
մունքային զգացում մը ստեղծուած է Թէ-
կեանին հանդեպ: Երեի ես նախաղա-
ւարուած եմ Թէկեանով: Յետոյ, ուս ուս
կ ընդուսանամ, Երբ որ արժեի մը Ազա-
մանը անտարելութիւն, արհամարհան
կամ անտեսում տեղի կ ունենայ»: Ազ-
դակներից մեկն էլ, ինչուս խոսովա-
նում է, Վահան Թեմեյանի հետ իր տիկ-
նոց՝ **Նորա Խփեյան-Ազայանի** ընտա-
նիքի մտերմությունն էր: Թեմեյանի անձին
եւ գրականությանը Ե. Ազայանը կադ-
վել է նաեւ կուսակցության բերումով,
ինչը եւս խթան է հանդիսացել նրա
կյանքն ավելի խորությանը ուսումնասի-
րեու համար:

Այն շրջանում, երբ գրականագետն սկսեց ուսումնասիրությունը, Վահան Թթելյանը իիչ ուսումնասիրված էր: Նրա արժեքը հայությանը, մարդկությանը ներկայացնելը դարձավ նոյատակ: Երվանդ Ազայանը նախարան գրեց **Ժիրայր Փափազյանի** (Բարձեան) կողմից Թթելյանի՝ 23 ընթիր ներքվածների անգլերեն թարգմանության համար: «Թթելեանի կեանքը եւ գրական արժենորության անգլերենով գրեցի, որովհետեւ միշտ հաւատացած եմ, որ Թթելեանը, ինչպես նաև կարգ մը այլ գրողներ, ուժից է միջազգային համրութեան ներկայացուին, որովհետ համարատասխան արժենորությունը ըլլայ մեր գրականութեան: Դժբախտաբար, այդ ուղղութեամբ շատ աշխատանք չէ կատարուած», - ասում է Ազայանը:

ԹԵՖԵՅԱՆԻ աշխարհն ամբողջությամբ քացահայտելու գործն ավարշին չհասցնելու երկյուղն առկա է նաև այսօր: «ԹԵՖԵՅԱՆԸ այնքան խորունկ է: Ինչդեւ հաւատացեալները Աւետարան կը կարդան եւ ոոր մեկնաբանութիւններ կը գտնեն, ոոյնը նաև ես՝ ամէն անգամ, որ ԹԵՖԵՅԱՆ կը կարդամ, միշտ նորութիւն կը գտնեն, ատիկա իր յաւերժական կենդանութեան աղացոյցն է»,- ասում է գրականագետը եւ խոսովանում, որ ամեն տարիի իր հասունության ընկալման չափանիւս ումի: Երիտասարդ տարիներին ընթերցողը տարվում է ԹԵՖԵՅԱՆԻ սիրային բանաստեղծություններով, հետո գալիս է ազգայինը, որին հաջորդում են հաճամարդկայինն ու խոհակիլխոփայականն ընկալելու շրջանները: «Բանաստեղծությմներու մէջ որքան գաղափարները բարդ են, ոոյնքան լեզուն բարդ է եւ կղղանենք կան, որ ժամանակի ընթացքին դէք է մէկ-մէկ կարենաս բանայ:

⇒ **Ա**յնուև որ, քանի տարիս առաջացած է, աւելի խոր կ ընկալեմ իր փիլիսոփայական խոհերը մահուան մասին, Ասունքոյ եւ Տիեզերի մասին իր դասկերացումները։ Ես դեմք է խոսուվանիմ, որ այդ բոլորին համապատասխան Թեէեանի գնահատման աշխատանին մը չեմ ըրած։ Ես դեմք է նսիմ, ծայրեն գրեմ»։

Ազայսյանը տախու է նաեւ բանաստեղծի հասլնացման բանաձեւը. Երբ բանաստեղծը դեռ 20 տարեկան չկա եւ աստեղծագործելու նախնական փուլում է, զգացական, սիրային մնություն մակարդակի վրա է, սակայն եթե դրան զուգահեռ, խոսվի մեջ չկա խոհականություն, բանաստեղծությունը օաս հեռուն չի կարող գնալ: Մրան շարունակում է հաջորդ փուլը. «Մարդ երբ միջին տարիքի կը հասնի, զգացումները կը չափաւորուիմ, երեսն կը կորսուիմ: Ուրեմն, եթէ ատոմի չկան, բանաստեղծութեան բարձութիւնը դաշտային համար դէք է ողոյայր հանդիսացող իմացականութեամբ շարունակել: Թէ եթեանի մեջ այդ է»:

Երվանդ Ազատյանը իհանում է Թեթեամբ ամբողջ բնակչութանը իւ լի

յասի «ասթե՛» բավկորությասը եւ կիսում նրա՝ «չոր» ճշմարտախոսության հանդեղ ունեցած «քուլությունը»։ Գրչը նկերել է հանդեղ ունեցած սերը չի խանգարում Թեթեյանին նրանց գրականությունը բննելիս լինել անողոք, ինչի դաշտառով թշնամիներ է ձեռք բերում անգամ ընկերների մեջ։ Կահան Թեթեյանը, Ազայշյանի բնորոշմանը, եղավ «անթե՛» ողջ կյանքի ընթացքում։ Ինչպես դրսեւորվեց այդ «անթեֆությունը», Ազայշյանն իմեն իրեն «անթե՛» համարում է։ Գրականագետը կեսկատակ արձանագրում է, որ Թեթեյանն ավելի «անթե՛» էր իր նկարագրով։ Նրան չորս անգամ են վսարել կուսակցությունից, իրեն՝ ընդամենը մեկ անգամ։ Դիշում է, որ Թեթեյանը ծխախոտի տուփի վրա բանաստեղծություն էր գրում, շաբաթներով դահում էր, ժողովի ժամանակ կամ հանրակառի մեջ հանում էր, մի սուրակետ կամ մի քառ էր փոխում։ Իր անձի հանդեղ չափազանց բժախնդիր էր, ոչաղատի հանդեղ՝ եւս։ Ազայշյանի եւս մեկ հուօգալիս է լրացնելու Թեթեյանի «անթեֆությունը» հաստառող փաստեր։ Երկրորդ համաշխարհային դաշտազմի սարիներին Եղմուսում դաշտազմական վի-

Ճակ էր, գիշերը նվազարությամբ էին կառողանում դուրս գալ, չեր բույլատրվում: Թեթեյան «Արե» օրաբերի խճագիրն էր: Գեղարվեստասահմաց միության բաժանումը ներկայացնում էր բնադրել, ուրիշ հասույթով դեմք է «Արե» բերքին օգնելու: Թեթեյանն իր անսականն այդեղից էր սանալու, ուստի հրավիրում են ներկայացնելու բաժետական ներկայացմանը: «Միևս օրը կ ելլեւ եւ աս խիս բնադրական մը կը գրէ թերքին մէջ, որ աս ձախող ներկայացնում մըն է: Կը խենթենան. այս մարդը հնչ չափանիշներով կ ապրի, որ իր սնունդին հաճար մենք կ աշխատին, եւ ինքը ներկայացնում չի համիր: «Իմ այդ ասիհճան «ամբե՛» մեկն էր: Ես այդ ասիհճան չեմ: Որո՞ւ տեղի եւ կոնդրումիսի կ երթամ: Թերեւս ճիշճեմ»: Երվանդ Ազայանը համոզված է, որ մարդիկ դեմք է իրենց դավանած բացարձակ չափանիշներով ապրեն: Թեթեյանն այդպես ապրեց, այդ դաշճառով էլ մենակ մնաց: «Իր բանաստեղծութեան մէջ միշտ կը տեսնեմ, որ օսար տան մը օսար սենեակին մէջ ապրեցաւ: Սեծահարուաս մէկ բարեկամ ուներ գաղութին մէջ: Եթե այդ մարդը իր գիրին սուզարութեանը փող տար, կ առներ, բայց եթե մէկը ըստ՝ Պարն Թեթեան, եկել թարոն կազմենք, փող բերենք, ձեր գիրքը սուզենք, բացարձակ կը մերժէր: Ինչգինը զրկելու, դաշճելու ասիհճան սկզբունքային մարդէր:

Ասվածային խոսի Երկրային ճանապարհն անցնում է թե՛թյանական ճգնակեցության նարամագուր դրուվ։ Երվանդ Ազատյան ժամանակակիցն ու գրականագետը լուսավորել է Թե՛թյան նարդու և առաջալի կյանքի եւ ստեղծագործության նույր եւ խորհն ծածկվ ծավեր։

Նա Թեթյանին հավատացյալ չի համարում ավանդական ընկալման շրջանակում. «Բայց մեզը խորունք միսթիք բան մը կայ, մարդուն եւ իր Արարիշին միջեւ հաղորդակցութիւն մը կայ, եւ այդ Արարիշին հետ ինքը կը խօսի»:

Երվանդ Ազատյանն ինքն էլ խոստվանում է, որ իրեն հավատացյալ չի համարում, սակայն վստահ է, որ տիեզերում անդայման առկա է արարիչ ուժ, որը բայց օրինաչափությունների հեղինակն է «Շիտակը, ես կրնական աւա հաւատ չունիմ: Եկեղեցին հետ ին կապու մեռ աւանդութիւնն է, որովյետեւ Եկեղեցին մեր երածութեան, փիլխոփայութեան գրականութեան օջախն է: Գիտական-րեն չէ փաստուած, որ կայ Աստուած բայց երբ որ կը տեսնէի անեն ինչի օրէնդու դասաւորուած ըլլալը, մարդկային օրգանիզմը, մարդկային միտքը, տիեզերի ան-

մարդ գտնելու, ան զիս գտալ: Զանգեց
եւ ըսաւ, որ աճրողացոցներ «Մարհի
աղա» վեղը եւ կ ուզէ հրաշարակել, ին
ծի ալ լոմքիլիմենթ դիմի ընէ, բանի ո
մարդ մը չկայ, որ այս վեղի նախարան
իմձմէ աւելի լաւ գրէ»:

Երվանդ Ազայանը վեր է հանուս
սփյուռքահայի, Սփյուռքում ստեղծվու-
հայ արվեստի եւ նրա ներկայացուցիչներ-
ի կենսագրության ընդիհանուր այն գի-
ծը, որը միահյուսված է հայրենիքի ճա-
կատագիրն, դայնանավորված է նրա հե-

ԳՐԱԿԱՆ ԳՐՈՒՅԵ՛ ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՊԱՏԵՎԱՆԻ ՀԵՏ

բողջ ներդաշնակութիւնը, ուժ մը դէք ե
զլայ, որ այդ բոլորը դասաւորած զլայ
չէ»: Այս ներդաշնակ հակադրամիաս-
նության swarorինակ ձգողականությամ
ընորհիվ էլ ճակատազրի բերումով հան-
դիմել են Վահան Թեմբյանն ու Երվանդ
Ազայանը:

Երվանդ Ազայսյանն առանձնահատուկ վերաբերմունք ունի նաև **Սիրայել Կյուրծյանի** անձի եւ գրականության հանդեմ: Վերջինս իր գրեծումնեությունն սկսել է արեւմտահայ մեծ գրողների հետ որոնցից շատերին Եղենընը գլխատեց Կյուրծյանի դերն ու կշոր, որդես արեւմտահայ դայխաց մասկորականության վերջին նոհիկաններից, Ազայսյանը բացառիկ է համարում, վսահ է, որ Եթե նրա գրական ժառանգությունը նամուկի էօթից դուրս բերվի, աղա հատոնմեր կարող է կազմել: Մինչեւ լուս է տեսել ընդամենը 3 փորիկ ժողովածու: «Կիւրճեամը Ժլաս չէ եղած, իր գրականութեան հանդեմ անհոգ է եղած, թերթերու մէջ գրածը չի հաւաքած: Լաւ ուտող էր, լաւ ծխող, լախող, սիրային կեանքն ալ՝ շատ սարօրինակ»:

Սիրայիլ Կյուրէջյանը մահից առաջ ինչպես անհաղործությունների եւ նաև մակների դահնցը հանձնել է Ազայշյանին, ուս ջաներով՝ 1960-ական թթ.-ին Բեյրութում լուս տեսավ երեք ժողովածու իսկ չիրաբարակված ամբողջ ժառանգությունը հանձնեց Երեւանի գրականության եւ արվեստի թանգարանին, ինչն էլ հնարավորություն սկզբ գրականագետ Հարություն Մկրտչյանին ամբողջացնելու գրողի ժառանգությունը եւ մատուցելու սերունդներին։ Ազայշյանն առանձնահատուկ գնահատականի է արժանացել Մկրտչյանի մենագրությունը, որով Վերջինն գրականությանն ու գրականագիտական շօջանակին ներկայացրեց Կյուրէջյանին՝ իր ամբողջ ժառանգությամբ, ճոռացությունից փրկելով եւ վերարժելունվազն ուղարկելով նրա տեղն ու դերը հայ գրականության մեջ։ Ազայշյանը մի կողմից ախտսանի է հայտնում, որ այդ աշխատանքի հեղինակն ինքը չէ, մյուս կողմից ամպեղծ ուրախությամբ փաստում, որ ինքը ացմունքը ոչ միայն այն դաշտառով է, որը Կյուրէջյանի անձի եւ ստեղծագործության անկեղծ հիացող է գտնվել, այլև գերազանցապես այն դաշտառով, որ լիիրականասեր է ձեռք առել Կյուրէջյանի գրական ժառանգությունն ամբողջական վերլուծության ենթակելու ընորհականացնամքը։ «Կը տեսնեմ, որ մեկը «Նոր կետանի» թերթին մեջ շատ լուրջ յօդուած էր լուսուն Եկեղիւկ Սիրիական հերթին հասնելու մասին»

Այս վեց գրէ Սրբայիշ Կիւրեանի մասին
Նախանձն շարժուեցաւ. ՞Վ է, որ Կիւր-
եանի նասին այլքան տեղեկութիւն ու-
նի: Պարզուեցաւ, որ այդ մարդը Կիւրե-
անի աճբողջ գրականութեան ծանօթ է
Եւ ուսումնասիրած է: Ես այդ չափով չէի-
ուսումնասիրած: Ես Կիւրեանի անձը
լավ կո ծանչնամ: Փոխանակ ես առ

ունեցած առնչություններով, դասմական ժամանակահատվածում առկա եղանակներով, որոնի միավորում են նաև հաճախ հաճախ նաև բարեկարգ դրսերում ներով: Նա ականատեսի աշետրվ ներկայացնում է խորհրդահայ իրականությունը, նրա մասին Սփյուռքում առկա թյուր դատավագումները, հայրենիքի կարուսով Դայաստան Վերադարձողների սպասվող ճակատագիրը, հայրենադարձների ժահածն ու կորցրածը, փոխադարձ հարսացումների գումարնակը: Կորուսների մեջ հիշում է տաղանդավոր Գուրգեն Սահարուն, Արքահամ Ավելի կյանին, որոնց հալածեցին հայրենիքում: «Անօւուշ, ոդիր է մարդուն սպասելը, սակայն աւելի մեծ ոդիր է ստեղծագործ մարդուն զրկելը ստեղծագործելու հնարաւորութիւնից»: Շահողներից առանձնացնում է Ստեփան Ալաջաջանին, ում նաև անկենծանում է: «Կ ըստ՝ եղանակները չխոնարհուեցին, բայց հնդիկ

իրեւ արեւմտահայ խոնարհուց սովոր ական սիստեմին եւ սիստեմին մեջ բարձրացներեն մէկը եղաւ, **Գարեգին Սելինցին**, որ «Թէհրան» վերի հեղինակն է, սակայն այսօր անունն անզան ծանոթ չէ: Երածեռության մեջ առանձ նացնում է **Գոհար Գասպարյանին** Սիհրան Երկարին, Արմինե Թուրունց ջանին, Աճճա Նշանյանին...

Երվանդ Ազայսյանը ջերմ հարաբերություններ է ունեցել ոչ միայն սփյուռքահայ, այլև Հայաստանի հասարակական, քաղաքական եւ ճշակութային դեմքերի հետ, որոնց մասին բազում հիշողություններ ունի: Դրանցից մեկը 1962 թ-ին Հայաստան կատարած առաջին այցի մասին է, որի ընթացքում անձանք ծանրանում է **Պարույր Սեւակի, Գետրեմինի, Հրաչյա Յովհաննիսյանի, Նահանջի Զարյանի, Սիլվա Կառուտիկյանի** հետ: «Իմ ամձնագիրս Սփյուռքահայ կոչ միտքի մօս էր: Տեսել էին՝ եր է ծննդեանս օրը: Մի օր էլ ասացին՝ այս ինչ օժանդակ՝ 18-00-ին կ ըլլաս հյուրանոցը, ուստի կը մնաս, ուրիշ տեղ չերթաս, մարդիկ դիմիք զան ենք մօս: Ուրեմն, երթամ տեսնեմ մի սեղան եւ բոլոր իմ սիրած բանաստեղծները, Նահանջի Զարեանն էլ՝ թագաղաք: Իմ ծննդեանը սօնեցին: Զարնացայ: Ես ո՞վ եմ, որ այս մարդիկը իսկ ծննդեանը լոյս տօնեմ»:

Երվանդ Ազատյանը ջերմ հուշեր ունի
Սիլվա Կաղողութելյանի հետ մետրոն
քյունից: «Մի օր Սիլվան Սոսկուայում եր
Զանգեցի հրեն, ըսակ՝ գնանի Գրղիմեռ
միութեան ռեստորան, միասին ճաշեն
Երբ մտանի այդտեղ, կարծեցի, որ ցարա
կան իշխանութիւնն է՝ մարդիկ սիրու
հագուած... Կը ճօտենար, կը ծանօթաց
ներ զիս, կ ըստ, որ գրականագէտ է, մար
դիկ կը կանգնէին, ձեռք կու տային: Կ ու
գէր ցոյց տալ, թէ իմ այդ մթնոլորշին մէջ
ով է»: Կաղողութելյանը որդես խաղաթա
և ան որթից տապարուելի է իր սկզբուն

բայնությամբ. «Սովետը փիլաւ, բայց ինք դեռ կոնունիս էր: Աշխաւ ես կը գնահատեմ»: Ազայանը բանաստեղծութիւնու առանձնահատկությունը բացահայտում է զուգահեռների միջոցով. «Եր սիրային բանաստեղծութեան մէջ Սիլվան բա-

նաստեղծ է, իսկ բաղաբականութեան
մէջ՝ ճառախոս: Ինը Վերջինիս Տուրք Տու-
ար, որ բարձրանայ, եւ իր Խօսքը լսելի ե-
ղաւ ողջ Խորհրդային Սիոնթեան: Մինչ-
դեռ, օրինակ, Թէքէնան աս օգտարար
գրականութիւն ստեղծած է, այսինքն՝
կոնկրետ մեր ազգային ցափ, ցեղասպա-
նութեան, մեր այլասերումին նասին,
բայց բաղաբական, դաշնական գործին
մէջ ալ ան բանաստեղծ է»:

Գրապասագերը վստացնուի է, որ
ազգը չի մոռանա **Ծիրազի** նման տա-
ղանդին եւ, վստահաբար, մոռանալու է
նրա Վիրտուոսները, սակայն գրականու-

թյան մեջ մնալու երաշխիքը բանաստեղծական արժանիքներն են. «ճիշտ այդ դասձառով, որ ինքը իմացականութեան դակաս մը ունի բանաստեղծութեան մէջ, ատու համար իր արժեմերը լոգունգային մակարդակի վրա մնացին վերջին տարիներուն»: Մեկ այլ հարցազրույցում ասում է. «Ընդիմանրապէս, բանաստեղծների աճնան գրաֆը շատ հետաքրքրական է: Ակիզը շատ արագ կը բարձրանան, յետոյ տեղի կու տան, յետոյ անկում կ աղրին: Շիրազը շատ գետ իմկաւ»: Շիրազին բնադրասեխս՝ տեսնում են նրա՝ հասարակական դարսավագնից չընկերող սկզբունքայնությունը. «Առաջին անգամ, որ Շիրազին հանդիպեցայ, լաւ էին: Ես իրեն չտեսայ, ինքը զիս ծանչցաւ, ըսավ՝ «Արեւ»-ի խմբագիր, բարեւի խմբագիր, ին՞ն ես դուն: Գացի, հետը խօսեցայ: Յետոյ այդ յօդուածը, որ լոյս տեսաւ, ասել ե՞ աս կարծըլիկը, որ կու գայ, զիսին ողիչի խփեն»: (Ծիծաղում է):

Հայոց ցեղասպանության մասին ստեղծագործություններին Ազայանը հատուկ ուշադրություն է հատկացնում։ Առանձնացնում է **Քրիս Բոհչայանի** «Ավագե ամրոցի աղջկները» և **Անտոն Շիա Մրւլանի** «Արտյոմների ագարակը» վեմերը։ Թվարկվածներից վերջինը նոր խոսք է համարում։ «Ան զիր ճըն է, որ հեղինակը ցոյց կու տայ, որ ասիկա ազնուական, կիրք, էլիտար ցեղ ճըն է, որ եւրոպական կենցաղով կ աղրի։ Բարքարու թուրերը կուգան, կ աւերեն, կը սղաննեն։ Մարդկային արժեւորնան ինաստով այդ կոնտառասը աւելի ուժեղ է, քան միև վեմերը, դասկերները, որոնք իրականութիւն են։ Եւրոպայի բաղաբակրուած մարդոց ենթագիտակցականին վրայ աւելի շատ կ ազդէ ան, որ թէ կենցաղով, թէ մշակոյթով հարուս այս ազնուական գերն է որ զի՞ կերպ»։

Մանրազնին բնության ենթարկելով
Դայոց ցեղասպանության մասին
գոյություն ունեցող գեղարվեստական եր-
կերը, նրանց բնույթը ու ստեղծման ժա-
մանակը՝ Երվանդ Ազայսյանը ճիշտ ժա-
մանակին ճիշտ բայլեր անելու ժեսնա-
կյունից ուշացած, որու դեմքերում՝ ոչ
ճիշտ դիանկյունից ներկայացված է
համարում թեման եւ խոստվանում.
«Մեծ հառութ Սփիտօք տանով տուաւ
սահմաս»:

Երվանդ Ազայսյանը մշակութային ցղանակներին հայտնի է ոչ միայն որդես գրականության, այլև նկարչության, կիրառական արվեստի, երաժշտության եւ թատրոնի գիտակ: Նրա ուսումնասիրության այս առարկաները են բացվում, բացահայտվում են ոչ սիրողական, այլ մասնագիտական բարձր մակարդակով: Ազայսյանը մեզ հետ, մեր կողմին բայցող բարձր մասվորական է, ում աշխատություններում հայտնաբերում ենք հյու հոգեւոր գանձարանի կորած դատարիներ:

ՆԱՐԻՆԵ ԹՈՒԽԻԿՅԱՆ- ԽԱՉԱՏՈՒՐՅԱՆ

dwG GnidsG 15-e

Եր կյանեմ Փարիզում, մետք իջէտ,
որութիւն 1-ին գիծ ընկանելու ամենա-
հարմար սարքերակը եւ հասե՞ կամ
Շամպ Էլիզէ Զլեմանս, կա՞մ Չոնֆորդ
կայարաններ եւ դրւու եկե՞ գետնի սա-
կից: Քիմա հարցուվորձ արե՞ տեղա-
ցիներից ժամ Գուման փողոցը հե-
տուքյամբ գտնելու համար: Գտա՞վ:
Մանից հետո այս Մելլիկ փողոցն իր
թիվ 15 շենքով կդառնա աշխարհի
այն հասցեներից մեկը, որտեղ դոլք ձեզ
կարող ե՞ զգալ հանգիս եւ աղախով:
Այն ճիշտ այդուհին է 1904 թվակա-
նից ի վեր, ընորհիկ Ալեքսանդր Սան-
թաշյանի:

Մինչ այդ Փարիզը հայկական եկեղեցի չուներ, բայց այստեղ բնակվող հայերն, իսկ համայնքը բավական մեծ էր, ունեին հայ Առաքելական եկեղեցու կարգով մկրտվելու, դպակվելու, ժամերգություններին եւ դասարագներին մասնակցելու մեծ փափագ: Միայն կիրակի օրերը ֆրանսիական բողոքական ճատուի սրահը դաշտագ ճատուցելու հանար տրվում էր հայ եկեղեցականներին, դայմանով, որ ժամը 11:30-ին այն ազատվի: Ուրիշից կախյալ լինելը էլ մի բան չի: Փարիզում է ունենար իր հայկական եկեղեցին այս բաղանում երթեւ հայնված հայերի համար: Եվ ունեցավ: Մանթացյանը հաճախ էր լինում Փարիզում՝ իշեւանելով Հանգ Ելիզե փողոցի մետական վարձակալած իր բնակարանում: Եվ հրավիճակը գնահատելով՝ նա հազարակոր փարիզաբնակ հայրենակիցների համար Փարիզի իշխանություններից հող գնեց եկեղեցահնության նոյատակով հենց բաղադրի կենտրոնում եւ ամբողջությամբ հոգաց ժնարարության ծախսը: Գործարան այս նոյատակի համար ընդհանուր առմանք հատկացրեց մոտ 1 միլիոն 100 հազար ֆրանկ, որից 450000-ը հողի ծեռք բերման գինն էր: Շուտով այս առատաձեռնության համար ֆրանսիոն նախագահ Էմիլ Լուբեն Մանթացյանի կուտօքը զարդարեց Պատմութեանի բանահանու:

1902 թ. Խոսկին 14-ին եր Թրամադրություն:

ցիները նշում էին բազում կյանքեր խլած եւ ազգամիջյան կրիկ բորբնած հեղափոխության տարերածքում. Բայսիին ու

հեռու, մայրավաղաբի հանդաւ աճ-
կյուններից մեկում, կատարվում էր Հով-
հաննես-Մկրտչ առաքելական եկեղե-
ցու հիմնարկեթ՝ իր խորհուրդ ազգա-
յին միասնության եր ղատօն իմբու-
թյան ղափականական մասնակիության
մասնակիության պահպանական առաջնային էր նաև
Մանթաշյանի համար: Այդ գերհարուս
մարդը, որ կառուցել էր Այսկովկասի
շատ բարեկարգ առաջնային առաջնային
առաջնային առաջնային առաջնային առաջնային
գիտելի հնարակություն, խորածիւ
գիտելի հնարակություն, ոչինչ է
իր փողերով, եթե չունի ազգային իմբ-
նագիտակցում, որն ձեւավորվում է
անրամադարձ է կրթության, մշակույթի
մեջ:

Երկու տարի անց, 1904թ. հոկտեմբերի 2-ին, Փարիզում **Գելորգ** արքայի կողմէն հվերածանի (Իգիևնան) ձեռանք օձվեց Ալեքսանդր Մանթացյանի Ծիյառականությանը եւ բարերարությանը կառուցված Սուլը Յովիաննես Սկրիշենցին:

የተናገሩ ወጪ ተከተለኛነት ነው መሠረት ከ

Այս եկեղեցում են դասկվել Օսեթ
Անդրանիկ զրավարն ու իր հարսնա-
ցուն՝ Նվարդը 1921 թվականին, Պո-
ղոս Նուբար փառայի կմբահայրու-
թյամբ: Ժան Գումըն 15-ը իր հարկի, ա-
վելի ժիշտ իր գմբեթի տակ է հավաքել ար-
դեն բամի-բանի սերունդ փարիզաբնակ
հայություն, որոն գուցե չգիտեն հայերեն
կամ գիտեն Վաս, որ գուցե կորցրել են
կենցաղավարության ազգային գծերը,
այնուամենայնիվ կյանի ամենից դա-
տասխանատու հանգրվանները՝ մկրտու-
թյունից մինչեւ հոգիանգիս, կատա-
րում են այստեղ՝ Սուրբ Հովհաննես Ակր-
չեա հետեւում:

Վերին բացառիկ հային ի Վերին Երևանդ ճանապարհեցին նույնութեայստեղից, որտեղ մկրտվել էր, աղա՝ առավել: Հարս Ագհակուրին է:

ռեժիսորին, կատարելով թե՛ մասնագիտա-
կան թե՛ ազօտահին լաւէնոր օրդ:

...հնչեմես գրել է ժամանակին հայտնի կինոգետ Գրիգորի Չովկիայը («Կոմունիստ» թերթ, 27.02.1977 թ.)՝ «ՓելԵցամին «Տարվա եղանակներ» ֆիլմը երեսություն նեզանում ննան մակարդակի ֆիլմ չի եղել: Ես հաճողված եմ, որ եթե այդ ֆիլմը ցուցադրվի որեւէ կինոփառատոնի ժամանակ, այն կդառնա այդ փառատոնի տոնը եւ կշահի ամենաբարձր մրցանակը, քանզի այդ ֆիլմի հեղինակը տաղանդավոր մարդ է, իսկական բանաստեղ, որ խորապես ու

իմնատիմ նվիրված է իր ժողովրդին»:
Տրանսխացի ճանաչված բնադրա
Ալեք Դանեն Փարիզի «Լիբերասիոն»
թերթում (11.08.1983 թ.) գրել է. «Փելե-
ցյանի համար իր ֆիլմերում նարդու կյան-
քը ինչ-որ իմաստով վերարտադրում է ամ-
ռոպ լարութեան ուստինութիւնը»: Այ-

բոլց ասում ենք այս դաշտությունը». Սա
յուրահանուի, բացակա կ բնորուում է, որը
ճօգիս ու փիլիստիկայուն արտացոլում է
Փելթանի՝ Սեր Դանեի կողմից նշանակ
ու մեծապես գովերգած ֆիլմերը. «Տար-
վա եղանակներ», «Սենֆ», «Սեր դարը»:
Դանիացի հայտնի կինոգետ Լար Քենի
Օգորը Կողեմհագենի կինոփառատնե-
րից մեկի ժամանակ ասել է 06.06.1990
թ.ին «Հայ ռեժիսոր Արտավազդ Փելթա-
նին անվանում են մեր օրերի մեծագույն

Կինեմատոգրաֆիսը աշխարհում»:
Այս ցանկը կարելի է երկար շարունակ լրացնել: Տեղին է մեկ անգամ եւս հայտնել մեր երախտիք հիշյալ գրի կազմող, հրատարակիչ Սերգեյ Գալստյանին ու ճաղթել ըն-

Համբավանուն ԱՐՏԱՎԱԶԴ ՓԵԼԵՇՅԱՆ

կան աշխատանիք է կարարել, մասնավորապես նաեւ ազգային կինոյի կենսագրությունը մոռացումից փրկելու ու հետագա սերունդներին փոխանցելու հեռատեսությունը աշխատանիք է կարարել:

Արդի հիւասակել այս կարծիքը, բանզի
Սերգի Գալստյանի վերիիշյալ ժողովա-
ծուն նվիրված Արտավազ Փելեցյանին,
եւս մեկ անգամ բացարիկորեն հաստ-
աց դրա ճշնարտությունը:

Ինչեւ արդարացիորեն նշված է օրինախարանում, «Աշխարհահռչակ կինոռեժիսոր Արտավազը Փելլեցյանի ֆիլմերը ունորմելած են Յանձնաքուսաբանան»

լուրդական և բաւարարաւայաց ղետական կինոինսիտուտի ուսումնական ծրագրերում: Եվ ուշագրավ է նաև, որ **Փարաջանովը** ժամանակին ասել էր. «Փելեցյանը հաճախարհային երեւոյթ է: Կինոյի բացարձակ հանճար»: Իսկ ամերիկացի հայտնի կինոռեժիսոր **Գոսֆրի Ուզզոն** ասել է. «Ես բազմաթիվ ֆիլմեր եմ դիմել աշրբեր երկրներում եւ մտածում եմ, եթե հարկ լինի ընսրել ամենաբացարկի ռեժիսորին, ում հետ կցանկանայի հանդիմել երբեմ, ապա ես կընսրեի Արտավագր Փելեցյանին: Կինոյում իմ կուտքը Փելեցյանն է, հայ հանճարը»: Իսկ ֆրանսիական «Լը Կայէ դյու Սինեմա» անսագիրը նշան հօշակել է «Մեր ժամանակների մեծագույն կինոնատոգ-Շան»:

Սերգեյ Գալստյանը անկեղծորեն կիսավում է իր ընթեցողի հետ. «Ինչո՞ւ որություն գի Փարազանովից հետո գրել Փելեցյանի մասին։ Անկեղծ ասած՝ այս հարցին դժվարանում եմ դաշտախանել... Բայց... Մեր ազգը հանճարենի դական չումին։ Փելեցյանը մեր նոր հանճար է 1938-ի փետրվարյան մի նշանավոր օհայ ժողովրդի բեղմնավոր արգանջը լուսաւախարի բերեց Արտավազդ անունով մի մանջուկ։ Տարիներ անց աշխարհը ծանաչեց նրան, մեծարելով մեր ժամանակը Արեհ լեռնո՞ւ Արտավազ Փելեցյան»։

Սա գրեթե բացառիկ երևույթ է: Հայաստանի, Ռուսաստանի, ԱՄՆ-ի, Ֆրանսիայի, Դանիայի, Անգլիայի մի շարք օպերաները կինոգետներ, կինոռեժիսորներ և հնադանակներ, լրագրողներ հետնոց հիացած կան կարծիքներն են հայտնել (նախուզում գրեթեում) Արտավազը Փելեցյանի մասինն եվ Ըփիրական գործ կատարելով, Սերգեյ Գալստյանը հավատելով, ի մի բերելով այդ ամենը գետեղի է իր ստեղծած ժողովածության: Այդողուն նա կերտել է մի յուրաքանչյուր պատճեն՝ առաջնահատ առաջնահատ պատճեն:

Դայ կինոարվեստին նվիրված գրական
անդամանը վերջերս հարսացավ ուսա-
հարույց, այս կարենը մի ժողովածուով։
Լույս է տեսել (հայերեն եւ ռուսերեն) ճա-
նաչված գրող, կինոգետ, Դայաստանի
մշակույթի վաստակավոր գործիչ **Սերգեյ**
Գալստյանի «Փելքչյան» մեր ժաման-
ական կինո մասին» գրքում։

Դայ կինոարվեստին նվիրված գրական
անդամանը վերջեւ հարսացավ ուսա-
հարույց, այս կարենը մի ժողովածուով։
Լույս է տեսել (հայերեն եւ ռուսերեն) ճա-
նաչված գրող, կինոգետ, Դայաստանի
մշակույթի վաստակավոր գործիչ **Սերգեյ**
Գալստյանի «Փելքչյան» մեր ժաման-
ական կինո մասին» գրքում։

ԱԿԻ ԼԵԳԵՆԴՐԸ գիրք:

Արդարացիոնեմ ճօգիս կարծիք է սվել գրի հեղինակին անվանի կինոգետ Յան Յակոբյանը. «Սերգեյ Գալսյամի կողմից նախ եւ առաջ արժեւորվում է մարդը, ստեղծագործողը։ Կինոգետի ու նաեւ հոգեբանի անաշաւը ու սթափ նույցումով Սերգեյ Գալսյանը հայ կին-

ԱՐԾՎԻ ԲԱԽՉԻՆՅԱՆ

Յարն Վայսը իւրայելցի հայմետ ակտիվիս է: Նա ծնվել է 1976 թվականին, իւրայելում, Շունգարիայից ներգաղթածների ընտանիքում: Կնոջ եւ չորս երեխաների հետ բնակվում է իւրայելի հյուսիսում գտնվող Կեֆար Վերադիմ փոքր քաղաքում: Յարնն աշխատում է հեռահաղորդակցության խոռոք ընկերությունում, իսկ զբոսաշրջության եղանակին որդես զբոսավար է աշխատում Յայաստանում եւ Վրաստանում: Նա Յայաստանը համարում է զբոսաշրջության մեծ ներուժ ունեցող աննագրավիչ երկներից մեկն աշխատում: Յարնն իւրայելին նշանակել է դահլիճ Յայաստանի եւ Արցախի մասին՝ ջամփեր գործադրելով արծաթելու այնպիսի հարցեր, ինչպիսի են իւրայելու Յայոց ցեղասպանության ձանաչումը, միհս դղողելով, որ իւրայելի կառավարության համար արդարացում չկա, որ նա ցայսօր չի ձանաչել Յայոց ցեղասպանությունը, նաեւ դայարում է, որ իւրայելի կառավարությունը դադարեցնի գեն վաճառել Աղբեցանին:

Յարնի հետ ծանոթացել եմ Յայաստան կատարած նրա վերջին այցի ժամանակ: Մասկրականի կերպարանով այս բարձրահասակ, եռանդու այր համդիման եկավ Մոնթե Մելինյանի դիմանկարը կրող շարիկով, եւ մեր միջեւ ծնունդ առավ հետեւյալ զրոյցը:

-Յարն, որ նոր ես եկել Արցախից, որը դու Դահլիճ եւ անվանում: Ինչո՞ւ ընթացավ այս անգամ ձանաղարհորդությունը:

-2012 թվականից ես դարբարար գալիս եմ Յայաստան եւ Արցախ: Պատերազմից հետո սա իմ երրորդ այցն է: Արցախ ինձ համար մի ազգի, մի ժողովրդի օրինակ է, որը հազարավոր սարիներ ապրում է իր տարածաշանությունում ու տակավին դայարում է ոչ թե իր անկախության, այլ գոյատեւյու համար: Արցախիներն իրենց դայարը սկսել են 1980-ականների վերջից, եւ ասում են, որ խորհրդային Միության փլուզումը սկսվել է Արցախից: Այնուա որ, եր առաջին անգամ այցելեցի այս տարածաշանությունը, հետաքրվակած էի լինելու նաեւ Արցախից: Այս պահին սկսվեց լրացման այցելու համար, մինչեւ նրան գումար կամ նորած են ստանում իրենց առաջնության համար, ուստի իրենց ասածը ոչինչ է:

-Դամոզված եմ, որ դու Աղբեցանի սեւ ցուցակում ես, բայց դա եզր երեք չի խանգարել տարունակել աջակցել Արցախին:

-Ինձ երեք ոչինչ չի կանգնեցմի: Յատկախու 44-օրյա դաշտավամի ժամանակ եւ դրա մից հետո: Ես բողոքի ցուցեր կազմակերպեցի, հարցարույցներ սկսեցի լրացման համար, եւ այս օրակարգի վերաբերյալ, բանի որ իւրայելական լրացման համար մի բանից աջակցում էին Աղբեցանին: Ինձ հրավիրեցին խուսելու մեր տեսանկյունից. թեև ես հայ չեմ, բայց «մերոն» եմ ասում, բանի որ ինձ հանարում եմ Յայաստանի եւ Արցախի հայրենաներ: Յայ համայնի հետ միասին իմանել են Յայաստանին եւ Արցախի աջակցող մի կազմակերպություն: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրաքանչյուր կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մի անհամար անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Ինձ բոլորը վերաբերում էին որդես ընտանիքի անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրենց մարդական առաջնորդ կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մի անհամար անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Ինձ հայրենաներ: Յայ համայնի հետ միասին իմանել են Յայաստանին եւ Արցախի աջակցող մի կազմակերպություն: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրենց մարդական առաջնորդ կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մի անհամար անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրենց մարդական առաջնորդ կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մի անհամար անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրենց մարդական առաջնորդ կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մի անհամար անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրենց մարդական առաջնորդ կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մի անհամար անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրենց մարդական առաջնորդ կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մի անհամար անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրենց մարդական առաջնորդ կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մի անհամար անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրենց մարդական առաջնորդ կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մի անհամար անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրենց մարդական առաջնորդ կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մի անհամար անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրենց մարդական առաջնորդ կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մի անհամար անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրենց մարդական առաջնորդ կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մի անհամար անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրենց մարդական առաջնորդ կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մի անհամար անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրենց մարդական առաջնորդ կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մի անհամար անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրենց մարդական առաջնորդ կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մի անհամար անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրենց մարդական առաջնորդ կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մի անհամար անդամի, ասես նրանցից մեկն էի: Ուստի ես իմ դարսեր էի համարում իմ երկոր պետք ու առաջին մարդկանց հյուրընկալությունը: Անցյալ տարի մայիսին դաշտավամի հետ առաջին անգամ այցելեցի Արցախ: Այս ժամանակ մարդիկ ասում էին, որ հասկանում են իւրենց մարդական առաջնորդ կարծում են, թե Յայաստանի հիմնական առաջնորդ լինելու համար մ

ԳԵՂԱՄ ՔՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

Զավեհսալի Երջան ՀՀ-ում

ռազմական գործողություններն արդյո՞ք
չեն աղացուցում ու հիմնավորում, որ
դայլարի վերածվող յուրաքանչյուր գոր-
ծընթաց իր բացատրությունն ու արդարա-
ցումն ունի:

Անշուշ այստեղ մեզ խանգարում է չփառ որդեգի ու ինչ շարժադրիթներով հայտնվող անզորի ու անօգնականի վիճակը, որը մեկ հիմնական փաստարկում ունի. ՀՀ սնտեսության գրեթե ողորմելի անբացատելիությունը: 2018-ի այս օրերն իշխանափոխության հայտ ներկայացրած բաղադրական ուժը բացարությունը տևակ իշխանության մոտ սնտեսական աճը խոչընդոտող կոռուպցիոն դրսեւումներում: Թե ինչ է արվում արդեն 4-րդ տարին ձգվող իշխանափոխության արդյունքում, ակտիվ ու դասիվ դայլարի միջոցներն ընտրած հարյուր հազարավոր ՀՀ բաղադրական դատավորությունը:

Թուրքիայում ազգային արժույթ լիրայի աննախադեռ անկման դարագայում սնտեսությունը գոյատեսված է, ՀՀ-ում դրամը համաշխարհային արժույթ դոլարի հանդեր արժեուրվում է, իսկ սնտեսությունում, որի երեւացող ճամանակը առեւտուրը, աննախադեռ գնած է: «Խելացի անասնագոներ» կառավարական ծրագիրը բացառապես գների թանկացման է հանգեցրել, հանրային ծառայությունները կարգավորող ՀՀ բյուջեից ֆինանսավորվող հանձնաժողովը հաստատում է գաղ, էլիոսամբ ու ջուր կառավարվողների ցանկացած հայերը, հաճայինները հայսմվել են աղբատարյան եղին, որի արդյունքում

համայնք-կառավարություն սուբսիդավորման 50-50 ծրագիրը հասցել է մինչև 20-80 տկնոսային հարաբերակցության: Թե երբ է հանայնին բնակչություն նպազգագույն փոփոխություն գգալու, դարձ չէ: Փոխարենն այն դարձից ել դարձ է իշխանության եւ նաև սուբյան վիճակագրությունը կարող ԱՎԿ-ի՝ ազգային վիճակագրական կոմիտեի համար: Երկրի փաստացի 12 մլրդ դոլար ՀՆԱ-ն բազմադասում է ինչ-որ գնողունակության 3.38 թվով եւ ստանում է 42 մլրդ դոլարի հասնող ՀՀ համախառն արդյունք, 1 բնակչի հաշ-

վկլ 14 հազար դրլար, եր իրականում այն 4 հազար դրլար է: Տանշրիւիկիները տեղին են դժգոհում, որ հայերիս սեղանին նախընտելի կերակրատեսակ դարձած ռուսական բորչի դատրաստման համար, իինա, ամսիսներ առաջվա համենատ, ստիլված են կրկնակի թանկ գնումներ կատարել: Որոշակի համարձակություն է մետք աշխատանքային ընդմիջումների ընթացքում հանրային սննդի կետերի ծառայություններից օգտվելու, այլ առաջնահերթություններ լուծենու համար:

Եվ հարցը՝ ի՞նչ անել, ինչում է ինմասքերաբար: Պատասխանը մեկն է՝ փոխել երկիրն այս վիճակին հասցրած կառավարիչներին, բանզի ՀՅ հողաջրային, առավել ես ջերմային ու մարդկային կարողությունները որեւէ կատ չունեն գնալով խորացող այս վիճակի հետ: Սահմանը ու մեզ լրացնեցին շարժառիթ փոքրեր մասնաւունքներ:

այս ըստացութ որոշում ասսեավ ս մնում, ճարդիկ անգործ ու հուսահաս: Միայն ներմուծողների արածն է ժաս- ելիք. ներկրի որտեղի հնչ կարող ես:

Օգուստին պարախար ու սպառբ է:

Բայզը թաղածասը, որ ապրու են,
մոտ է Երեւանի Էլեկտրալամբերի Երթե-
նի գործարանին, որի դաշտն առաջմ
կանգուն են: Հարեւան ծանրթերս այն
հովսին են տրվել, որ ոչ վաղ անցյալի մեր
այս հսկան Երթեւ կաշխատի, իրենց
փորձի ու աշխատութ կարիքը կզգացվի:
Երբ հարազա Վանաձորում եմ լինում,
մարդիկ հարցնում են, թե այդ Երեւաննե-
րում ի՞նչ են մշածում «Քիմորոնը» վե-
րաշահագործելու Վերաբերյալ, ուր ար-
տարկում էր գուղղողութիւն անշափ ան-
րածես դարարտանյութ: Այսու ան-
վերջ ու անհանում հարցեր ամենուր, ո-
րոնք դատախանի են կարու: Ավաղ,
դրանց փոխարեն ՀՀ իշխանություն-
ներն օքաղված են աղակերների ու
ծխողների դեմ դայլարի դոնիշուու-
թյուն հիշեցնող հարցերով:

Զավետայի է, եթե ողբերգական չգնահատենի, անզամ եթե դրանի մարդկանց առողջության դահլյանմանն են ուղղված:

03.05.2022p.

Յարն Վայ. «Եկե՛ֆ Արզախ»

⇒ 8 Ρευμοτερησινό της είναι η αριθμητική ψή, οποία σημαίνει ρωμαϊκό αριθμό. Η αριθμητική ψή παραπέδεται σε δύο μέρη: Την αριθμητική ψή της αριθμητικής κληρονομιάς και την αριθμητική ψή της αριθμητικής απόδοσης. Η αριθμητική ψή της αριθμητικής κληρονομιάς παραπέδεται σε δύο μέρη: Την αριθμητική ψή της αριθμητικής κληρονομιάς και την αριθμητική ψή της αριθμητικής απόδοσης.

**Արցախի Վտանգված
հայկական
Ժառանգությունը՝
մայիսի 11-14-ին
Չալցքուրգում ել
Վիեննայում**

Մայիսի 11-ին Զալցբուրգում, աղթական 13-14-ին Վիեննայում երկու ցուցահանդես կրացվի, որ Արցախի վտանգված հայկական ժառանգությանը միջազգային ուժադրություն բետքելու նղատակ է հետաղնդում : Զալցբուրգի հայագետ Յասմին Դում-Շրագուրը, որ ամիսներ առաջ ծառայության հրավիրվեց սուրբ Էջմիածին, շամ ակտիվ է, եւ «Ազգ»ը ծանուցել է, որ նա գերմանալեզու առցանց տարածում քաղմից է բարձրաձայնել հայկական քրիստոնեական ժառանգության, հատկապես Արցախում դրանց դահդանաման հրատապության մասին:

«Ղայաստանում եւ աշխարհում օրեգօն ավելի է սաստկանում այն նտահոգությունը, թե Ադրբեյջանը լրջորեն նշանաւում է Լեռնային Ղարաբաղում՝ քրիստոնեական ժառանգությունն իսլամ ոչնչացնելու մասին»: 2020-ի աշնանը ԼՂ -ն իր տարածի մեծ մասը կորցրեց Ադրբեյջանի հետ պատրազմնում, եւ՝ քրիստոնեական այնպիսի վայրեր, ինչպիսիք են Շուշիի մայր տաճարը, Ղաղփվանին այլևս հայկական վերահսկողության տակ չեն», ծանուցում է kathpress ավագիշական կաթոլիկական կայթը:

«Օսպոլիյը հազարամատիվյան օրինակ» Արգախի հայկական ճաշկութային ժառանգությունը» Վերնագիրն է կրում Զալցբուրգի համալսարանի ասվածքանական ֆակուլտետի, Թրիստոնյա Արեւելի հետազոտության կենտրոնի նույնի ձեմարդարհում ներկայացվող լուսանկարների ցուցահանդեսը: Թրիստոնյա Արեւելի հետազոտական կենտրոնի դեկանար, ցուցահանդեսի կազմակերպիչ դրոֆեսոր Յասմին Դում-Թրագությ ընդգծում է Արգախի վաճառքած ժառանգությունը՝ լայն համրությանը որ առաջ ներկայացնելու կարեւորությունը: Մայիսի 11-ին ժամը 12-ին նախատեսված է ցուցահանդեսը բացել բանախտությունների շարժության կունենան Արգախից Վրեանես արք. Արքահամյանը, ԱՄՆ Արեւմուխան ափի առաջնորդ Քովիհան արք. Տերերյանը, ինչպես նաև Մայր աթոռ ուուր Եջմիածնի Արգախի կրոնաճաշակութային ժառանգության ղահղանան աշխատանքային խմբից Գարեգին Վարդապետը: Վեհենայից բանախտությանը կմասնակցեն նաև Միջին Եվրոպայի ու Հվետիայի կաթողիկոսական ղաքավիրակ Տիրան Եղան. Պետրոսյանը, ոչ դեսպան Արմեն Պատիկյանը: Իր ներկայությունը հաստատել է նաև Զաքարիա արքեպիսկոպոս Տիրան:

Սամա Հայութով կ արտադրանութիւն Ֆանց
Լակները: Միջոցառման շրջանակներում
ներկայացվելու է նաև դրոֆ. Դում-թրա-
գութի համահեղինակությանք իրաս-
րակված «Արցախի հայկական կրոնա-
ւակութային վտանգված ժառանգությու-
նը» (Endangered Armenian cultural-religious
heritage of Artsakh) ժողովածուն:

Մայիսի 13-ին եւ 14-ին նոյնարով վան-
դակ միջազգային գիտաժողով կորումար-
վի նաեւ Վիեննայի արվեստի դասմու-
թյան թանգարանում: «Ղարաբաղց
Վիեննա. Քայլական ճշակույթի նորւ-
թեր Ղարաբաղց Մխիթարյան միաբա-
նության վանական համայիր» վերնագ-
րյալ ցուցահանդեսը կրացվի մայիսի 13-
ի երեկոյան: Բացի Քայլական ե-
կեղեցուց, գիտաժողովի կազմակերպմա-
նը սատարել է ճշակութային վտանգված
ժառանգության դահլյանանք զբար-
վող ավստրիական «Կառույց Վահանը»:
Գիտաժողովի բացման դաշիւը տրված է
Ամենայն հայոց կաթողիկոս Գարեգին
Եկեղեցին, Տիրան եղաւ. Պետրոսյանին:
Բանախտունների թվում են ավստրիական
«Կառույց Վահան» կազմակերպության
նախագահ Կարլ Քարսուրովը, հայա-
սեհեր արքայական աշխարհական եկեղեցերին:

ԵԿՈՂԱՅԻ ՍԻԼԱՅԵՎ

Ո՞Դ ԱՊԻ ՄՀԱՐՊԻ Միջազգային
հետազոտությունների խնսիտունի
խաղական գործընթացների
վելուծության լաբորատորիայի սորեն,
դ.գ.թ.

ԱՐԱՄ ՍՎԵՏԱՐՅԱՆ

**ԵՊՀ Միջազգային
հաւաքերությանների Փակուլտետի
Ուսասանյան հետազոտությունների
կենսրնի սարեւ, բ.գ.թ., դոցենս**

2022 թ. ապրիլի 19-20-ին ՌԴ ԱԳՆ
Հոկտեմբերի ղետական հնասիտուտի մի-
ջազգային հարաբերությունների հնասի-
տուտի համաժողովների դահլիճում տեղ-
ի մեջցավ Ռուսաստանի Դաշնության եւ
Բայաստանի Ղանգարետության միջեւ
դիմիկանագիտական հարաբերությունների
ռասատան 30-ամյակին նվիրված կոն-
ֆերանս, որին մասնակցում էին հայ եւ
ռուս հայտնի քաղաքացիներ, միջազ-
գայնագետներ, հրադարակախոսներ:
Ռուս-հայկական հարաբերությունների
քաղաքական օրակարգի արդիական հար-
եցերի թվում միջոցառնան մասնակիցնե-
րը բնարկեցին նաեւ մասնագետների
հոնարավորինս լյան ցրանակի ներգրավ-
մամբ քաղաքագիտական երկխոսության
համար կատարել առաջնային գործությունները:
Այս հոդվածում ներկայացնենք ամփոփել և պարզաբանել առաջնային գործությունները եւ ներկա-
ացնել ընթերցողների լյան ցրանակին
եւ համատեղ մտնումները Ռուս-հայկա-
ական դաշնակցային հարաբերությունների հետագա ամրապնդանն ու խորաց-
նան ուղղված այս բայի վերաբերյալ:

Նախաձեռնության
բաղաբական
նպատակահարմարությունը
եւ հսաւրակական
դահսնաշարեր

Ակնհայտ է, որ վերջին տարիներին ռուսակական հաղափական, ռազմական, ռազմական, ընտեսական եւ ճշակութային-հումանիտար հարաբերությունները զարգացնան եւ դորացնան միտուա ունեն: Այսուհանդեռձառկա են գործընթացներ, որոնք ստիլում են մասնաւոր մեր երկրորդ համագործակցության եւ փոխգործակցության որակի մասին: Կոլեկտիվ Արևուուսի կողմից Ուսասաւանին հայտարարված ընտեսական դաշտերազմը դարսարդում է ռուսասաւայան բաղադրական եւ հասարակական կերպարանավիճակի լրջութեան մասնաւոր հետխորհրդային տարածում ինտեղացին գործընթացների ակտիվացման եւ Ռուսասաւանի ուրուց հետխորհրդային մի շարք դետու-

Խապոներէն աշխատութիւն Ներսէ Ընդհալու մասին

Անցած ամիս ճաղոնիայում լրյու է տեսել աստուածաբան Կարեն Դամադյահ «Մէկ Թրիսոս, մէկ Եկեղեցի. Դայ Ե-կեղեցու աստուածաբանութիւնը բիզզանդացիների եւ խաչակիրների միջեւ» գիրքը, որ մեծ մասամբ վերաբերում է հայ Եկեղեցական գործիչ, աստուածաբան, բանասէղ, երաժշագայթ, երգահան, դասմիչ, Ամենայն Դայոց Կաթողիկոս, հայ Եկեղեցու սուլը Ներսէս Շնորհալյուն (Ներսէս Դ Կլայեցի, 1102-1173): Այս առաջին գիրքն է Դայաստանայց առաքելական Եկեղեցու մասին, որ ասդարձ է իշել ճաղոնախօս աշխարհում: Գրի առաջին մասը նույրուած է Ներսէս Շնորհալյու կեամֆին եւ ստեղծագործութեանը, ըրուած է դասմական համարնագիրը, հեղինակն անդրադարձել է Շնորհալու հոգեւոր գործունեութեանը, վերլուծել նաև «Ողբ Եթեսիոյ», «Դաւառով խոստվանիմ», «Յշտու Որդի» եւ միևնույն ստեղծագործութիւնները: Աշխատութեան երկրորդ մասը վերաբերում է հայ-յունական աստուածաւններին, բաղկեղոնական եւ ոչ բաղկեղոնական աստու-

— Արդյունք ասալ զարգացնելու հայտնապահ աստվածաբանական հակասութիւնների, բաղկեղնանկան եւ ոչ խաղկեղնանկան աստվածաբանութեանը, Ներսէս Ծնորհարու աստվածաբանական հայեացգներին, Վեցինիս բաղաբանական դիրքորոշման ազդեցութեանը նաև Իրիսուսաբանութեան Վրայ:

ճաղոնացի Երիտասարդ աստուածաբանուի Կաթեն Համադան հայերէն է ուսանել Տոկոփում, 2012-ին նաևնակցել է Վենետիկի «Պո-Արախ» ըմբերակցութեան հայոց լեզուի եւ մշակոյթի խոսցեալ դասընթացին: Երկու անգամ այցելել է Հայաստան: 2013-ին ՀՀ ԳԱԱ «Լրաբեր հասարակական գիտութիւնների» հանդեսում լրս է ետել նրա «Ներւս Ծնորհային 19-րդ դարի ռուսական աստուածաբանութեան մէջ» անգերէն յօդուածքը:

Հայ-ռուսական բաղադրագիտական երկխոսության մշտական հարթակի սեղման անհրաժեշտության մասին

Այսպիսի գիտա-փորձագիտական կառույցի սեղմանան անհրաժեշտույլունը բնարկվում էր մի բանի արի թևոր դա արդեն իրողություն է: Կենտրոնը համախմբում է ԵՊՀ եւ ՀՀ Գիտությունների Ակադեմիայի գիտականներին եւ դասախոսներին, ինչպես նաև հայ-ռուսական քազմակողմանի կամերի ոլորտում ակտիվութեան աշխատող Եվրասիական փորձագիտական ակումբի անդամներին: Քետա ազոնտական եւ վերլուծական աշխատանքի մեջ ներուժ ունի նաև Ռուսական համալսարանը, որի առաջատար մասնագետները միջազգային համագործակցության լավ փորձ ունեն: Ամեն ինչ խոսում է այն մասին, որ «Օրբելի» կենտրոնը, ԵՊՀ Ռուսաստանյան հետազոտությունների կենտրոնը եւ ՈՀՀ-ի կարող են միասնաբար մասնակցել ռուսաստանյան գործընկերների հետ համագործակցության հայկական հարթակություններին:

Վասահովոյն ներշնչող
որակյալ համատեղ
խղափազիտական
հետազոտություններ

Հարավային Կովկասի տարածքում տեղ է են ունենում բուն զարգացումներ՝ Սկսվել է Հայաստան-Ռուսաստան-Ադրբեյ ջան եռակողմ համաձառնողի աշխատանքը հարաբերությունների կարգավորումն են եւ տանսպորտային հաղորդակցության աղաւագիական ուղղությամբ։ Հայ հանրությունը բուն բնաւրկում է Ադրբեյջանի հետ խաղաղ հարաբերությունների հաստատման հնարավորությունը։ Սկսվել է հայ-թուրքական խաղավական երկխոսություն դիվանագիտական հարաբերությունների հաստատման եւ տանսպորտային հաղորդակցության վերագործական նյառակով։ Ռուսաստանի հայտարարել է այդ խաղաղ գործընթացի աջակցելու դաշտասակամության մասին։

սին: Շարունակվում են «3+3» ձեռաշխատ փուլ երկխոսություն զարգացնելու ջանքերը, թեև Վրաստանը իննամեկուսացել է դրանից: Մյուս կողմից, թե՝ բաղաբական թե՝ գիտա-փորձագիտական (բաղաբական, մասնագիտական եւ այլ) ոլորտներում էլ ավելի մեծ արդիականություն սահմանում էվրասիական ինտեգրման գործընթացի արագացնան հնարավորության խնդիրը: Ակնհայտ է, որ հասել է Ռուսաստանի եւ Հայաստանի, հնարավոր է նաև այլ դաշնակից-երկրների մասնագետների հաճախել խոր հետազոտությունների ժամանակը: 2025 թ. ԵԱՏՍՈ-ն կունենա ենթակառավագական պահանջական առաջնային դաշտերում:

ოთა-ხაյლაკან ღაცხნები ჲრავახაზღუ-
რითმისა აღარისებული ხანა: ყონსება
ჩამა ე კარტებ ამნებ, nr ხაზორ სტრილი
ჯამარაქ ამის ხაუ-შოსალაკან კამპერ
თ ხასკანა გრანი გადამატასკმან
კარტენოტერინგ: უკუტე-ის ანძლკა-
ვაბ კინჭერანას ერთაგრივ ელიკ იმ-
ენი ფირდავდნენებ ციცავებები აუ
ხურგებ, უაკან მარყ ღარდავ, nr ხუ-
გებ მასასანანებრებ თას თუ თ ხესა-
დისორებან თ ქერისილებან სისკალაკან
რაც კა: Առაջასარ գիსნალანებრე,
ფირდავდნებ თ ჲრამერალაქსუნებრე
ხამასტე ხესადისორები არყიუ-
რის ნიალკაბ მიასმალაკან ქრისტი-
ნე კარებ თ ბანრალცხ კოვან ღაზნალ
შოსასანის თ ზაյასასანის ხა-
რაუქ წანარეკის ნებ თ სრამარტილები-
ნებ პასალის წინამდებარება:

Օզնել բաղաբական եւ
ղետական գործիչներին
երկլողմ
համազործակցության վրա
հիմնված դիրքուժումներ
ձեռակերտելու գործում

Սուկովյան կոնֆերանսի մասնակիցները եկան նաեւ այն եղրահանգման, որ երկու երկրների բաղադրեաների կարեւոր խնդիր կարող է լինել բաղադրական ոռուումների ընդունակը նախորդող որակյալ փորձաբնությունը: Ընդհանուր օրակարգի ձևավորման համար անհրաժեշտ է, որ լինի ոչ միայն եղելկասվական, այլև փորձագիտական աղափովում: Չաս կարեւոր է, որ երկու երկրների մեջիատարածում դարձ եւ հստակ հնչեն ինտերնացիոն դաշտների կողմնակիցների գիտականորեն հիմնավորված կարծիքները: Այնհայս է, որ թե ռուսաստանյան, թե հայկական բաղադրական գործիչներին, մեղմ ասած, չաս օգտակար կյանեն բաղադրական մակարդակով համաձայնեցված դիրքորոշումներն ու նույնացները: Զի կարելի չընդունել, որ հայ-ռուսական դաշտնի հակառակորդները գերազանց համախճրված են եւ ունեն ամուր կարուցածություն: Այսպիսի կարեւոր հարցը, հնչյունին է հայ-ռուսական համագործակցությունը եւ փոխգործակցությունը, չի կարող թողնվել ինֆորմացիոն տարածի սարերի հոլովին: Ուստ եւ հայ բաղադրական գործիչները դեմք է դատասխանաւություն զգան երկողմ օրակարգի մակարդակի եւ ուրակի համար: Դրա համար անհրաժեշտ է որակյալ փորձագիտական աջակցություն:

Այս տողերի հելլանակները համաձայն են նաև, որ փորձագիտական աղահովման ողջ ներուժի գործարկման նորատակով ծավալվող երկխոսության մեջ ներդրավկած գիտնականների ու փորձագետների մի մասը դեմք է մշակում փոփոխվի (թարմացվի):

Այս հոդվածը գրելիս հետինակները նյառակ ունեին խթանել բնարկում հայ եւ ռու հասարակություններում եւ սահմանակիցների աջակցությունը, որոնց համար կարեւոր է Ռուսաստանի Դաշնակցական բովանդակության ներկան պատասխան:

Ի վերջո կարեւոր է նաեւ նշել, որ ճուկով-վյան կոնֆերանսի ընթացքում հայ եւ ռուս խաղաքագետները դայնանավորվեցին, որ հաջորդ կոնֆերանսը կանցկացվի Երևանում, իսկ մինչ այդ անցնել ռուսական եւ հայկական ԶԼՍՆերում եւ գիտական ամսագրերում համատեղ բնարկուներին եւ հրապարակումների գործելակերպին: Այս հոդվածը, փասորեն, կարելի է համարել մեր առաջին միացյալ Ելույթը մանուկուն եւ մենք կցանկանայինք, որ այն դաշնար նոր ավանդույթի հիմք:

